

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
กองทุนหมู่บ้านขนาย

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
ปีการศึกษา 2544

นายเศรษฐ์ ศันติมาจารย์ : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษาหมู่บ้านขยาย

อาจารย์ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ อุตสาหะ, 164 หน้า

สารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นรายงานการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านขยาย หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการคือ 1) กระบวนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้แก่ การมีกองทุนหมู่บ้านที่มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง โดยกระบวนการที่ตนเอง เพื่อให้เศรษฐกิจของหมู่บ้านได้รับการกระตุ้น มีภูมิคุ้มกันและมีศักยภาพความเข้มแข็งทางด้านสังคมของประชาชนในหมู่บ้าน : 2) เพื่อได้ทราบปัจจัยด้านบวกและลบที่มีผลต่อการบรรลุเป้าหมายตามข้อ 1) : 3) เพื่อก่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายองค์กรการเรียนรู้ในระดับตำบล อำเภอ จังหวัดและระดับประเทศ : 4) เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของหมู่บ้าน

การประเมินใช้หลักการตามแบบ CIPP โมเดล ได้แก่ บริบท วัตถุประสงค์และหมู่บ้าน ปัจจัยนำเข้ากระบวนการและผลผลิต โดยใช้ข้อมูลที่รวบรวมไว้ระหว่างเดือนธันวาคม 2544 ถึงเดือนกันยายน 2545 จากแบบรายงานบริบทชุมชนทั้ง 12 แบบ จากกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 50 ของครัวเรือน การรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสังเกตการสัมภาษณ์และจากการจัดเวทีประชาคมชาวบ้าน

ผลการประเมินโครงการพบว่า : 1) ระบบการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านบรรลุเป้าหมายในระดับที่น่าพอใจมีการเรียนรู้พึ่งพาตนเอง ใช้ภูมิปัญญาในท้องถิ่น แต่ทั้งนี้ยังต้องการความช่วยเหลือและคำแนะนำทางภาครัฐอยู่ : 2) ปัจจัยด้านบวกคือ ประสพการณ์ของคนในชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และรวมตัวกันเป็นกลุ่มในการประกอบอาชีพ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำซาก ส่วนปัจจัยด้านลบขาดการรวมกลุ่มถึงแม้จะมีการรวมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในหมู่บ้านแต่ยังเป็นการเริ่มต้นยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการประสานงาน เกื้อหนุนกันทำให้เกิดการแข่งขันกับเอง : 3) เกิดการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการประกอบอาชีพ เช่น โครงการหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล : 4) ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของหมู่บ้านตามระดับข้อมูลคือ ความสามัคคีของสมาชิกในชุมชน ความซื่อสัตย์ การยอมรับความคิดเห็นของชุมชน เป็นต้น

สาขาวิชานวัตเทคโนโลยีการจัดการ

ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนักศึกษา นางสาวสุภาวดี ศันติมาจารย์

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ร่วมปรึกษา.....

หน้าอนุมัติ

อาจารย์ที่ปรึกษา และกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและการประเมินโครงการของสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีได้

อาจารย์ที่ปรึกษา

.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุเทพ อูสาหะ)

กรรมการสอบ

.....

(.....)

.....

(.....)

อนุมัติให้สารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

.....

(.....)

คณบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

วันที่ .....เดือน.....พ.ศ.....

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จลงด้วยดี, ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บุคคล และกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ อย่างดียิ่ง ทั้งในด้านวิชาการ และด้านการดำเนินงานวิจัย อาทิเช่น

- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุเทพ อุตสาหะ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
- นางสาวกীরติกร พัวเจริญเกียรติ อาจารย์นิเทศน์
- นายสมนึก สอนนอก อาจารย์นิเทศน์
- นายอำเภอเมือง กำนันผู้ใหญ่บ้านขนาย ประธานกองทุนหมู่บ้านขนาย ที่ให้ข้อมูล และอำนวยความสะดวก และขอขอบคุณพี่น้องในหมู่บ้านขนาย ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ต่าง ๆ

ท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้การเลี้ยงดูอบรมและส่งเสริมการศึกษา เป็นอย่างดีตลอดมา จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในชีวิต

นายนรเชษฐ์ ต้นติมาธำรง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
หน้าอำนวยการ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	จ
สารบัญแผนภาพ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1. หลักการและเหตุผล	1
2. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ	2
3. กรอบแนวคิดทางทฤษฎี	2
4. วิธีการดำเนินการ	3
5. ผลที่คาดว่าจะได้รับ	3
บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง	4
1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	4
2. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ	6
3. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 9	
4. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	10
5. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านชนาย	11
6. การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	12
7. หลักการประเมินโครงการตามรูปแบบการประเมินแบบซิมป์โมเดล	13
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ	16
1. วิธีการประเมินโครงการ	16
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	17
3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ	17
4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ	22
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล	23

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
6. การวิเคราะห์ข้อมูล	23
บทที่ 4 ผลการติดตามการประเมินโครงการ	30
1. ผลการประเมินบริบทชุมชน	30
2. ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม	46
3. ผลการประเมินผลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้รู้ (ไม่มี)	50
4. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ	50
บทที่ 5 สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	54
1. สรุปอภิปรายผล	54
2. ข้อเสนอแนะ	57
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก	

สารบัญตาราง

	หน้า
แผนภูมิที่ 2.1 ความคิดพื้นฐานการประเมินของสตีฟเฟิลบิม	14
หน่วยระบบ A หน่วยระบบการบริหารและแนะนำส่งเสริมผู้	18
หน่วยระบบ B หน่วยระบบการดำเนินการของผู้ดูแลราย	20
ตารางที่ 1 จำนวนประชากรที่อาศัยในหมู่บ้านชนาย	42
ตารางที่ 2 สภาพการถือครองที่ดินและบ้าน	43
ตารางที่ 3 กลุ่มอาชีพผู้กู้เงินกองทุน	51
ตารางที่ 4 ความเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้านชนาย	53

บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นโครงการหลักและเร่งด่วนตามนโยบายของรัฐบาล โดยมีปรัชญาในการสร้างจิตสำนึกความเป็นอยู่ของชุมชนและท้องถิ่น โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตและจัดการหมู่บ้านและชุมชนให้เป็นคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง มีการเกื้อกูลผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน เป็นมาตรการหนึ่งในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นรูปธรรมให้ได้ผลที่ชัดเจนและรวดเร็ว ด้วยมั่นใจว่าจะช่วยลดความยากจนและนำไปสู่การสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน และเพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารการจัดการเงินกองทุนของตนเอง เพื่อสร้างศักยภาพในการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ เป็นเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นพื้นฐานของการหารายได้ประชาชนทั่วประเทศจะมีสภาพชีวิตเศรษฐกิจสังคมที่ดี และเป็นไปตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

เพื่อให้แนโยบายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบรรลุเป้าหมายรัฐบาล ได้อนุมัติงบประมาณให้ดำเนินการหลายโครงการ คือโครงการอบรมคณะกรรมการหมู่บ้านและโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งหมู่บ้านนาย หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ได้จัดตั้งกองทุนแล้วเสร็จและได้รับอนุมัติให้ตั้งกองทุนพร้อมกับจัดสรรโอนเงินเข้ากองทุนหมู่บ้านแล้ว เพื่อที่จะให้ทราบว่าโครงการกองทุนหมู่บ้านนี้บรรลุวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด จึงมีการประเมินและทำสารนิพนธ์ในฐานะที่เป็นนักศึกษาระดับบัณฑิตกองทุนหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและประเมินโครงการ ในโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้ปฏิบัติงานในพื้นที่หมู่บ้านนายมาระยะหนึ่งแล้ว จึงรับผิดชอบในการประเมินและเรียบเรียงเป็นสารนิพนธ์ (substantive report) ฉบับนี้

2. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

2.1 เพื่อศึกษาการบรรลุเป้าหมายของกระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านนาย หมู่ที่ 3 ในประเด็นต่อไปนี้

- 2.1.1. บ้านนาย หมู่ที่ 3 มีกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ หรือสวัสดิการของสมาชิก
- 2.1.2. บ้านนาย หมู่ที่ 3 มีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน
- 2.1.3. บ้านนาย หมู่ที่ 3 มีกระบวนการพึ่งพาตนเอง โดยการเรียนรู้และคิดริเริ่ม เพื่อแก้ปัญหาของตัวเอง มีการสร้างศักยภาพของตนเองและมีการสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง
- 2.1.4. เศรษฐกิจบ้านนาย หมู่ที่ 3 ได้รับการกระตุ้นและมีภูมิคุ้มกัน
- 2.1.5. ประชาชนในบ้านนาย หมู่ที่ 3 มีศักยภาพและความเข้มแข็ง ด้านเศรษฐกิจและสังคม

3. กรอบแนวคิดทางทฤษฎี

แนวคิดที่ใช้ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านนี้ คือ ต้นแบบทางความคิดเชิงระบบที่เรียกว่า “ซิพพ์โมเดล” (CIPP Model) ซึ่งเป็นแนวคิดตามรูปแบบการประเมินของ สตัฟเฟิลบีม (Stufflebam) ซึ่งมีอักษรย่อที่มีความหมายดังนี้

C	ย่อมาจาก	Content	คือ	บริบทรายบุคคลและหมู่และหมู่บ้าน
I	ย่อมาจาก	Input	คือ	ปัจจัยนำเข้า
P	ย่อมาจาก	Process	คือ	กระบวนการ
P	ย่อมาจาก	Product	คือ	ผลผลิต

ซึ่งรูปแบบของ ซิพพ์โมเดล (CIPP Model) นี้ สตัฟเฟิลบีม ได้กำหนดประเด็นการประเมินออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนการประเมินโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องการดำเนินโครงการ ประเด็นปัญหาและความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของความพอเพียงของทรัพยากร อาทิ จำนวนคน งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์รวมทั้งเทคโนโลยีและผลการของการดำเนินโครงการ

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการในช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน

4. การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการ รวมทั้งพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือการปรับเปลี่ยน โครงการ

4. วิธีการดำเนินการ

1. ศึกษาเป้าหมาย สภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านชนาย หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
2. ใช้ชีพชีโมเดล (CIPP Model) วิเคราะห์กองทุนหมู่บ้าน และกำหนดตัวบ่งชี้ ตลอดจนตัวแบ่งที่จะทำการเก็บข้อมูล
3. เก็บรวบรวมข้อ โดยใช้ บร. และจากการสำรวจเพิ่มเติม การปฏิบัติงานในพื้นที่และแหล่งข้อมูลจากส่วนราชการและเอกชน
4. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากหมู่บ้านชนายนี้จะเป็นข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์จะใช้แนวคิดรูปแบบ ชีพชีโมเดล (Cipp model) เป็นหลักการวิเคราะห์
5. สรุปข้อมูลที่ได้และเรียบเรียงประเด็นที่ต้องเขียน
6. ลงมือเขียน บทที่ 1, 2, 3, 4, 5, บรรณานุกรม และภาคผนวก

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานและกระบวนการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านชนาย
2. ได้ทราบถึงศักยภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านชนาย
3. ได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของกองทุนหมู่บ้านชนาย

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ตามที่นโยบายเร่งด่วนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน เพื่อจัดสรรให้หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท นั้นในแต่ละหมู่บ้านจะต้องจัดทำระเบียบข้อบังคับขึ้นมา และทำการศึกษาเกี่ยวกับระเบียบในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งได้ทำการศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

นโยบาย

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นนโยบายของรัฐบาลซึ่งมี พ.ต.ท.ดร. ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อเป็นการเสริม สร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม และการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้าง ศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประชากรในหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยรัฐบาลจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท พร้อมเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียน ในหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเอง (สำหรับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544)

ปรัชญาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชน

ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตและจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง

เกื้อกูลประ โยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน

เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม
กระจายอำนาจให้ท้องถิ่น และพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

หลักการ

ความพร้อม ความสนใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง
ความพร้อมของคณะกรรมการกองทุน ที่เน้นความพร้อมของบุคคลทั้งในด้านความ
พร้อมและประสบการณ์ในการบริหารจัดการกองทุน

ความพร้อมของระบบการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของคณะกรรมการ
กองทุน โดยสมาชิก

ความพร้อมของการบริหารจัดการ ที่สอดคล้องและเกื้อกูลกัน ระหว่างกองทุนหมู่บ้านหรือ
ชุมชนเมืองกับกองทุนอื่น ๆ ที่หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านหรือชุมชน

การติดตามประเมินผล โดยมีตัวชี้วัดประสิทธิภาพของกองทุนทั้งในด้าน เศรษฐกิจ
สังคม และการพึ่งพาตนเอง เพื่อความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ (ศูนย์ประสานงานคณะกรรมการ
สนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอ, 2544)

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน และชุมชนเมืองสำหรับการลงทุนเพื่อการพัฒนา
อาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉิน และความจำเป็น
เร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน

ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและ
บริหารจัดการเงินทุนของตนเอง

เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการเรียนรู้การสร้าง
พัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาและสร้างเสริมศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง ในหมู่บ้าน
และชุมชนเมือง

กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ
และสังคมของประเทศในอนาคต

เสริมสร้างศักยภาพ และความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน ใน
หมู่บ้านหรือชุมชนเมือง (ศูนย์ประสานงานคณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงาน
กองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอ 2544)

2. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีระเบียบที่เกี่ยวข้องดังนี้

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
แห่งชาติ พ.ศ. 2544

ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและ
บริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
แห่งชาติ พ.ศ. 2544 ประกอบไปด้วย 2 หมวด ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

หมวด 1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี
หรือรองนายกรัฐมนตรี ที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
มหาดไทย เป็นรองประธานคนที่หนึ่ง รัฐว่าการกระทรวงการคลัง เป็นรองประธานคนที่สอง
รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นประธานคนที่สาม ผู้อำนวยการ
สำนักงานพัฒนา เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปลัดกระทรวง
การคลัง ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม
ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้อำนวยการ
การธนาคารออมสิน ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และผู้ทรงคุณวุฒิ
ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง จำนวนไม่เกิน 10 คน เป็นกรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการอาจแต่งตั้งกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ จำนวนไม่เกิน 3 คน ให้มีที่
ปรึกษาคณะกรรมการ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งโดยคำแนะนำของคณะกรรมการจำนวนอย่างน้อย
3 คน แต่ไม่เกิน 7 คน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี และอาจได้รับแต่งตั้ง
ซ้ำได้อีกได้

ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระ หรือในกรณีที่คณะ
รัฐมนตรีแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มขึ้นในระหว่างที่กรรมการซึ่งแต่งตั้งไว้แล้วยังมีวาระอยู่

ในตำแหน่ง ให้ผู้ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหรือเป็นกรรมการเพิ่มขึ้นอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการซึ่งได้แต่งตั้งไว้แล้ว

เมื่อครบกำหนดวาระตามวรรคหนึ่ง หากยังไม่มีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่ให้คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระนั้น ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่ากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่ นอกจากพ้นตำแหน่งตามข้อความข้างต้น กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ พ้นจากตำแหน่งเมื่อ

1. ตาย
2. ลาออก
3. เป็นคนล้มละลาย
4. คณะรัฐมนตรีมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง
5. เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
6. ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก

การประชุมของคณะกรรมการ ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงเป็นองค์ประชุม

ในการประชุมคราวใด ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานกรรมการผู้มีอาวุโสตามลำดับ เป็นประธานในที่ประชุมถ้าไม่มีรองประธานกรรมการมาประชุม หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

กำหนดนโยบาย การจัดตั้ง และแนวทางการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและกองทุน

กำหนดแผนจัดหาเงินทุนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และแผนการจัดสรรให้แก่กองทุน

จัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เสนอต่อคณะรัฐมนตรี

กำหนดแผนงาน และออกระเบียบ ข้อบังคับ และประกาศในการจัดตั้ง แนวทางการบริหารงานกองทุน

อกระเบียบเกี่ยวกับการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน จัดหา และจัดสรรผล
ประโยชน์ของกองทุน

อกระเบียบเกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และการบริหารกองทุน
แต่งตั้งคณะกรรมการ คณะทำงาน เพื่อดำเนินการตามระเบียบนี้
อกระเบียบ คำสั่ง และประกาศอื่น ๆ เพื่อปฏิบัติการตามระเบียบนี้
เพื่อประโยชน์ในการบริการของสำนักงาน อาจมีคำสั่งให้ข้าราชการหรือลูกจ้าง
ส่วนราชการ หรือคณะกรรมการอาจขอให้คณะรัฐมนตรีมีมติให้พนักงานหรือลูกจ้าง
รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ไปช่วยปฏิบัติงานเป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานได้
โดยถือว่าเป็นการปฏิบัติราชการ หรือปฏิบัติงานตามปกติ โดยจะให้ไปช่วยปฏิบัติงานเต็มเวลา บาง
เวลา หรือนอกเวลาก็ได้ อีกทั้งอาจกำหนดค่าตอบแทนให้แก่ผู้ไปช่วยปฏิบัติงานด้วย ก็ได้

รายงานการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งฐานะการเงินของกองทุนให้ คณะ
รัฐมนตรีทราบอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

ปฏิบัติหน้าที่อื่น หรือตามที่กฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของคณะ
กรรมการ หรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ให้คณะกรรมการที่ปรึกษา และคณะกรรมการ ที่ได้รับการแต่งตั้งตามระเบียบ ได้เข้า
ประชุมค่าตอบแทนตามอัตราที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาเบี้ยประชุมและค่าตอบแทนที่ปรึกษา
ซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง พ.ศ. 2523 และแก้ไขเพิ่มเติมโดยการเบิกจ่ายสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

หมวด 2 สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

สำนักงานมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ

ปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการ ที่ปรึกษาคณะกรรมการและคณะกรรมการ

ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการ

กองทุน

ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงการจัดตั้งนโยบายและแนวทางการบริหาร

กองทุน

ดำเนินการและประสานงานกับส่วนราชการและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียม
ความพร้อมในการจัดตั้งกองทุนและแนวทางการบริหารกองทุน

จัดให้มีหรือสนับสนุนให้มีการประชุมชี้แจงและฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการ
ดำเนินงานกองทุน

พิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการในการพิจารณาแผนการบริหารและจัดการ
กองทุน

ให้การสนับสนุน ปรึกษาหรือ และข้อเสนอแนะแก่คณะกรรมการเกี่ยวกับ นโยบาย
ระเบียบ หลักเกณฑ์ การดำเนินงานกองทุน

ดำเนินการหรือมอบหมายให้หน่วยงานอื่น ๆ ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกองทุน
และรายงานผลต่อคณะกรรมการดำเนินการให้ส่วนการบริหารกองทุน

รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี ของสำนักงานเสนอต่อคณะกรรมการ

ดำเนินการอื่นใด ตามที่คณะกรรมการมอบหมาย (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
และชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544)

3. หลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติในกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

3. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

เป็นกระบวนการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งจะต้องเป็น
ไปตาม ระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
พ.ศ.2544 ที่ว่า

จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมประชุม จะต้องมียี่ครัวเรือนสามในสี่ของจำนวนครัวเรือน
ทั้งหมด

การเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้เป็นไปตามมติที่ประชุม

โดยคุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุนตามระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยการจัดตั้ง
และบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 มีดังนี้

เป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่ในหมู่บ้านติดต่อกันเป็นระยะเวลาไม่น้อย
กว่า 2 ปี ก่อนวันที่ได้รับเลือกเป็นคณะกรรมการกองทุน

เป็นผู้บรรลุนิติภาวะ โดยมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์

ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบ เสียสละ มีส่วนร่วมในกิจการชุมชน ไม่
ติดการพนัน ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด และไม่มีประวัติทางด้านการเงิน ตลอดจนยึดมั่นในการ
ปกครองระบอบประชาธิปไตย

ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษ สำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาท

ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดต่อการกำหนดโทษ หรือการลงโทษในความผิดตำแหน่งหน้าที่ หรือความรับผิดชอบเกี่ยวกับทรัพย์สิน ยกเว้นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สิน และความผิดฐานบุกรุก

ไม่เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ องค์กรอิสระตาม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือสร้างความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ทางราชการ องค์กร หรือหน่วยงานที่สังกัด

ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ที่เสียสิทธิตาม มาตรา 68 วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2430

ไม่เป็นผู้ที่เคยพ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการกองทุนตาม ข้อ 20(3) และ (4) (ศูนย์ประสานงานคณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอ, 2544)

4. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แบบประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจัดทำขึ้น เพื่อให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ประเมินความพร้อมในด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้านและชุมชนรวมทั้งให้ข้อมูลรายละเอียดความเป็นจริง สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติใช้ในการกำหนดนโยบาย และแนวทางในการพัฒนากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีความเจริญก้าวหน้า ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อไป ซึ่งหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะต้องมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

การสร้างจิตสำนึกและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ต้องช่วยกันบริหารจัดการ โดยประชาชนเพื่อประชาชนของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ร่วมกันดำเนินการเริ่มจากการรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตามตรวจสอบ ร่วมรับผลประโยชน์ตลอดจนร่วมสร้างกองทุนไปสู่ความยั่งยืนต่อไป

เลือกสรรคนดีเป็นคณะกรรมการกองทุน ทุกคนต้องพร้อมที่จะร่วมกันกำหนดวิธีการและดำเนินการเลือกกันเอง และตามช่วงระยะเวลาที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด เลือกคนดี มีความรู้ ประสบการณ์

ความพร้อมในการจัดระเบียบข้อบังคับ เมื่อดำเนินการด้านการเลือกคณะกรรมการกองทุนแล้วคณะกรรมการกองทุนและประชาชนร่วมกันจัดทำระเบียบข้อบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการบริหาร โดยความเห็นชอบ

การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เมื่อจัดทำระเบียบข้อบังคับหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารจัดการกองทุนแล้ว คณะกรรมการกองทุนและสมาชิกจะต้องร่วมกันดำเนินการตามกติกาที่วางไว้ เช่น การรับสมาชิก การระดมทุน การจัดทำบัญชี การจัดระบบตรวจสอบ การมอบหมายภารกิจ และความรับผิดชอบของคณะกรรมการและอื่น ๆ ต้องพร้อมในการจัดตั้งกองทุน

การขอรับการจัดสรรเงินจากรัฐบาล เมืองกองทุนได้ดำเนินการจัดตั้งกองทุนเรียบร้อยแล้วต้องมีความพร้อมในการขอรับการจัดสรรเงินจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยมีการขอขึ้นทะเบียนกองทุนพร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้องและมีการเปิดบัญชีกับธนาคารเพื่อรับการจัดสรรเงินจากรัฐบาลต่อไป

(สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544)

5. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านขนาย

สมาชิกที่ประสงค์จะขอกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านจะต้องจัดทำคำขอกู้โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมอย่างชัดเจน โดยให้ยื่นคำขอกู้ดังกล่าวต่อ คณะกรรมการกองทุนให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาเงินกู้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งไม่เกินจำนวน สองหมื่นบาท ในกรณีคณะกรรมการกองทุนมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกินกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ ให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป แต่ทั้งนี้การอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งต้องไม่เกินจำนวนห้าหมื่นบาท การอนุมัติเงินกู้ฉุกเฉิน ให้คณะกรรมการพิจารณาตามความเหมาะสม และจำเป็น

ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติอนุมัติเงินกู้ยืมตามคำขอทั้งหมดหรือบางส่วน บันทึกความเห็นในแบบคำขอกู้ยืมเงิน พร้อมทั้งส่งสำเนาแบบคำขอกู้ยืมเงินตลอดจนเงื่อนไขและรายละเอียดในการอนุมัติเงินกู้ แจ้งให้ผู้ขอกู้และธนาคารรับทราบโดยเร็ว ให้คณะกรรมการกองทุนแต่งตั้งผู้แทนกรรมการกองทุนอย่างน้อยสองคน เป็นผู้แทนคณะกรรมการกองทุนในการทำสัญญากู้ยืมเงินกับผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้

ให้ผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ เปิดบัญชีออมทรัพย์กับธนาคาร และแจ้งหมายเลขบัญชีออมทรัพย์ให้คณะกรรมการกองทุนรับทราบโดยเร็ว การโอนเงินเข้าบัญชีผู้กู้ ธนาคารเป็นผู้ทำหน้าที่โอนเงินเข้าบัญชีผู้กู้ที่ผ่านการพิจารณาอนุมัติจากคณะกรรมการกองทุนตามคำสั่งและเงื่อนไขของคณะกรรมการกองทุน

คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกหลักประกันเงินกู้ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือ ทรัพย์สินตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

ให้คณะกรรมการกองทุน กำหนดอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนเงินฝากและเงินกู้เป็นอัตราที่แน่นอนตามความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก โดยคำนึงถึงจารีตประเพณีและสภาพเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นหลัก และปิดประกาศอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนดังกล่าวอย่างเปิดเผย

การกำหนดระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมแห่งสัญญาเงินกู้แต่ละราย การชำระเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย หรือค่าตอบแทนให้ผู้ชำระให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี นับแต่วันที่ทำสัญญา

ในกรณีที่ผู้กู้ผิดสัญญาไม่ชำระคืนเงินกู้ พร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญากู้ยืมเงิน ให้ผู้กู้เสียเบี้ยปรับตามจำนวนที่ระเบียบ หรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนด เว้นแต่ผู้กู้ได้รับอนุญาตให้ผ่อนผันการชำระหนี้ (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544)

6. การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

จากกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน เป็นไปอย่างรวดเร็วในขอบเขตกว้างขวางของสังคมไทยทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การพัฒนาบุคลากรในส่วนที่จะทำหน้าที่เป็นสมองของท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถในอันที่จะรับการเปลี่ยนแปลง จึงเป็นปมเงื่อนสำคัญของการพัฒนา ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างรากฐานความรู้ ให้แก่ส่วนที่จะดำเนินต่อไปของสังคมได้ เพื่อรับรองการพัฒนาในระดับภูมิภาคอย่างเป็นระบบ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร

วัตถุประสงค์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

มีความรู้ความสามารถในการวางแผนจัดการ โครงการและประยุกต์ความรู้สู่ท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมและอย่างมีประสิทธิภาพ

มีความรู้ความสามารถในการวิจัย ติดตามประเมินผล โครงการ และใช้ประโยชน์จากการประเมินผลเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

มีจิตสำนึกการมีส่วนร่วม ในการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ให้เกิดความเข้มแข็ง (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, 2544)

บทบาทหน้าที่ของนักศึกษา

ศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการจัดการและประเมินโครงการ

ประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 1 กองทุน

ส่งเสริมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 1 กองทุนให้มีประสิทธิภาพ

7. หลักการประเมินโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

7.1 หลักการประเมินโครงการตามรูปแบบการประเมินแบบซิฟฟ์โมเดล

รูปแบบการประเมินโครงการแบบซิฟฟ์โมเดล เป็นแนวคิดทฤษฎีที่เรียกว่า ทฤษฎีระบบ ซึ่ง กิปสันและคณะ (อ้างใน สำนักงานมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏกระทรวงศึกษาธิการ และ สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย, 2545) กล่าวว่า การประเมินประสิทธิภาพการบริหารจัดการที่เหมาะสมที่สุดคือ การใช้แนวคิดทฤษฎีระบบ เป็นต้น แบบและเครื่องมือในการวิเคราะห์ แนวคิดทฤษฎีระบบ เป็นต้นแบบที่เหมาะสมในการประเมินโครงการ เพราะเป็นการศึกษา และมองภาพชุมชนท้องถิ่นอย่างองค์รวมและเป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วย หน่วยขององค์การ หรือหน่วยเปลี่ยนสภาพ นั่นคือชุมชนท้องถิ่นนั่นเอง หน่วยปัจจัยนำเข้า หน่วยนำออกผลผลิต และหน่วยผู้ใช้ผลผลิต (สำนักงานมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏกระทรวงศึกษาธิการ และ สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย, 2545)

การประเมินโครงการตามรูปแบบซิฟฟ์โมเดล (CIPP Model) ได้กำหนดประเด็นที่ประเมิน ตามหลักการทฤษฎีระบบ ออกเป็น 4 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. การประเมินบริบทหรือสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) ซึ่งสถานะแวดล้อมเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยให้การคาดการณ์ถึงผลการดำเนิน โครงการ

2. การประเมินตัวป้อนเข้า (Input Evaluation) คือความสอดคล้องของปัจจัยภายในปัจจัยภายนอกกับวัตถุประสงค์โครงการ ที่มีต่อความสำเร็จของโครงการ เช่น นโยบาย เป้าหมายของรัฐที่เกี่ยวกับกองทุน ระเบียบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ศักยภาพชุมชนด้วยความเข้มแข็งของผู้นำ เป็นต้น

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เช่น กระบวนการช่วยเหลือการตั้งกองทุน และการจัดระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กระบวนการได้มาซึ่งกรรมการกองทุน และระเบียบกองทุนหมู่บ้าน ศึกษากระบวนการกฎเกณฑ์การพิจารณาอนุมัติเห็นชอบให้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอและจังหวัด เป็นต้น

4. การประเมินผลที่เกิดจากโครงการ (Product Evaluation) ซึ่งผล (Out) ผลกระทบ (Effects) ผลทางอ้อม (Impacts) ต่างก็มีความสำคัญต่อการประเมินโครงการ เช่น ศึกษาผลการบริหารการจัดกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านด้านความสามารถในการปล่อยกู้และการคืนเงินกู้ของสมาชิกที่กู้เงิน ศึกษาผลการนำเงินกู้จากกองทุนไปดำเนินกิจกรรมประกอบอาชีพของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ว่าประสบผลสำเร็จ คำไร มีรายได้เพิ่มหรือขาดทุนอย่างไร เป็นต้น (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี, 2544)

สต๊ฟเฟิลบีม กล่าวว่า “การประเมินเป็นกระบวนการของการระบุหรือกำหนดข้อมูลที่ต้องการรวมทั้งการดำเนินการเก็บรวบรวม ข้อมูลและนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เกิดสารสนเทศที่มีประโยชน์ เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นทางเลือกในการตัดสินใจ” โดยมีแนวความคิดพื้นฐาน คือ

แผนภูมิที่ 2.1 แนวคิดพื้นฐานการประเมินของ สต๊ฟเฟิลบีม

สต๊ฟเฟิลบีม ได้จำแนกขั้นตอนการประเมินเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 กำหนด หรือระบุข้อมูลที่ต้องการ

ขั้นที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์และจัดการสารสนเทศเพื่อนำเสนอผู้บริหาร

นอกจากนี้ได้นำเสนอประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นที่ประเมิน ดังนี้

1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planning Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินสภาพแวดล้อมที่ได้นำไปใช้ โดยการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินการ

2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงการของโครงการ (Structuring Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากปัจจัยเบื้องต้น ที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงานและขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการ

3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementing Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ เพื่อพิจารณาควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น เพื่อพิจารณาการยุติ ล้มเลิก หรือปรับขยายโครงการที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะ ราย กรณีของหมู่บ้านนาย หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้จัดทำ สารนิพนธ์ได้เข้าไปปฏิบัติงานตั้งแต่เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2544 ในโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการ บริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยวิธีการดำเนินการประเมินดังต่อไปนี้

1. วิธีการประเมินโครงการ

วิธีการประเมินโครงการที่นำมาใช้ในการประเมินครั้งนี้คือ การประเมินแบบซีพีพี โมเดล (CIPP Model) ตามหลักการประเมินโครงการที่ได้เสนอไว้ในบทที่ 2 จะประเมินในด้าน ต่าง ๆ ดังนี้

1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินสภาพโดยรวม ของหมู่บ้านและสมาชิกผู้
2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินปัจจัยนำเข้าทั้งหมดของ ระบบการบริหารจัดการและระบบกิจกรรมของสมาชิกผู้
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินกระบวนการของทั้ง สองระบบคือ ระบบการบริหารจัดการและระบบกิจกรรมของสมาชิกผู้
4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลผลิตทั้งหมดที่เกิดขึ้น ในระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมให้ผู้ และระบบการดำเนินกิจกรรมของสมาชิก ผู้แต่ละราย

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กระบวนการในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จะประกอบไปด้วยระเบียบวิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ อีกมากมาย กระบวนการแต่ละขั้นตอนมีความสำคัญต่อการประเมินทั้งสิ้น และผู้ทำการประเมินจะลืมไม่ได้เลย เรื่องที่สำคัญเรื่องหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับแผนแบบการวิจัย คือการกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมิน

ประชากร ที่ใช้ในการศึกษานี้ได้แก่ ชาวบ้านในหมู่บ้านนาย หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยมีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 115 คน มีผู้รู้ทั้งหมด 62 คน

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ ชาวบ้านในหมู่บ้านนาย หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ที่มีส่วนร่วมในโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยการใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง จากชาวบ้านในหมู่บ้านที่ทำการประเมินอยู่ จำนวน 62 คน

3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ

การประเมินเป็นการแสวงหาความรู้ความจริงเพื่อตอบปัญหาการประเมินหรือข้อสงสัยที่เกิดขึ้น กระบวนการที่นำมาใช้ในการหาคำตอบของปัญหาต้องเป็นกระบวนการที่เป็นเหตุเป็นผลที่น่าเชื่อถือได้

ตัวแปรอิสระ ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของหมู่บ้านนาย หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ตัวแปรตาม ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ การกู้ยืมเงินกองทุนของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ที่ได้มีการนำไปพัฒนาอาชีพแบ่งออกเป็น 4 ประเภทคือ

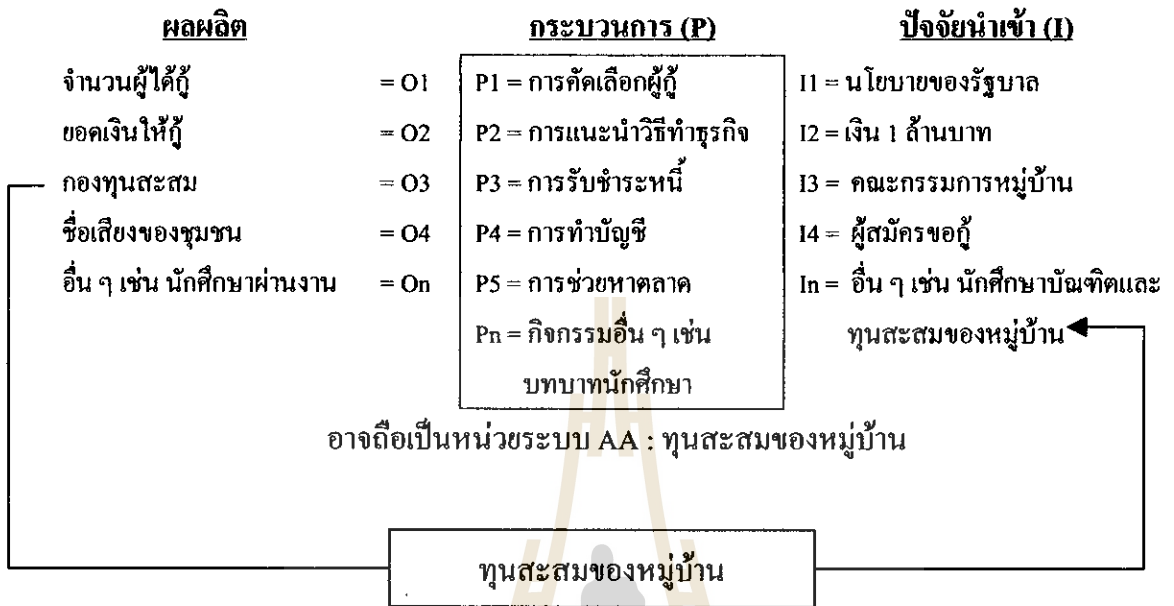
1. การผลิตทางการเกษตร
2. ค้าขาย
3. การบริการ
4. อุตสาหกรรมในครอบครัว

ตัวชี้วัด

ในการกำหนดตัวชี้วัดที่นำมาใช้ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในครั้งนี้ ผู้จัดทำได้กำหนดตัวชี้วัดตามกรอบความคิดทฤษฎีเชิงระบบหรือตามกรอบการประเมินแบบซิพพ์โมเดล (CIPP Model)

หน่วยระบบ A : หน่วยระบบการบริหารและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

หน่วยระบบ A เป็นหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ ประกอบด้วยตัวชี้วัดมีจำนวน 4 หมวดด้วยกันคือ

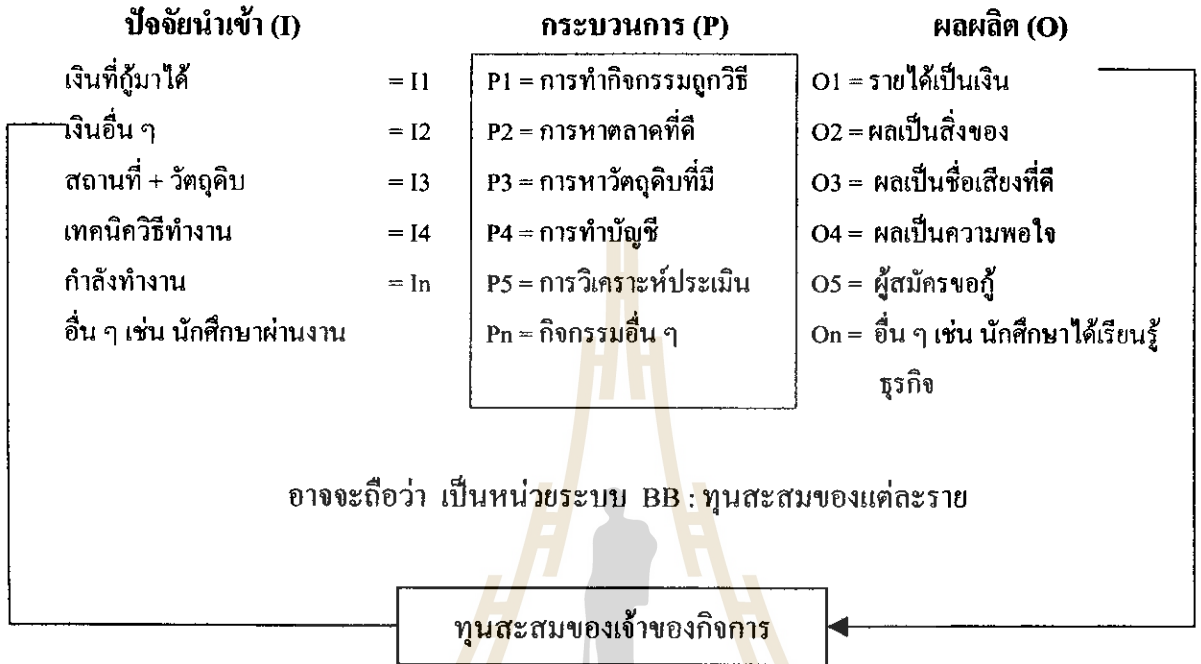
- ตัวชี้วัดบริบท ในส่วนตัวชี้วัดบริบทของหน่วยระบบ A นี้ จะประกอบไปด้วย สภาพโดยรวมของบริบทระดับประเทศและตัวชี้บ่งจากแบบรายงาน บร. 1 และสภาพโดยทั่วไปของบริบทระดับท้องถิ่นของหมู่บ้านและตัวชี้บ่งจากแบบรายงาน บร. 1
- ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A จะประกอบไปด้วยตัวแปรดังนี้
  - นโยบายของรัฐบาลในด้านการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเอง
  - เงิน 1 ล้านบาท ที่รัฐบาลได้ทำการจัดสรรให้กับหมู่บ้าน
  - คณะกรรมการหมู่บ้าน ที่ได้จากการคัดเลือกจากชาวบ้าน
  - เงินที่ผู้กู้ชำระคืน ก็เป็นเงินสามารถนำไปพัฒนาในด้านต่าง ๆ ต่อไป
  - ผู้สมัครขอกู้ เป็นการกระจายเงินให้แก่ชาวบ้านนำไปพัฒนาอาชีพ
- ตัวชี้วัดกระบวนการของหน่วยระบบ A ประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้
  - การคัดเลือกผู้กู้ เป็นการรวมความคิดเห็นจากคณะกรรมการว่าสมควรให้กู้หรือไม่
  - การแนะนำวิธีทำธุรกิจ เป็นการบอกวิธีการและขั้นตอนการดำเนินการธุรกิจของผู้กู้

3. การรับชำระหนี้ เป็นหน้าที่โดยตรงของเลขานุการและเหรัญญิกที่จะต้องดำเนินการเก็บเงินจากผู้กู้
4. การทำบัญชี เป็นหน้าที่ของเหรัญญิกและฝ่ายบัญชีที่จะต้องทำบัญชี
5. การช่วยหาตลาด เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการทุกคนที่จะต้องช่วยหาตลาดรองรับผลผลิตที่ทำขึ้นมา

4. ตัวชี้วัดผลผลิตของระบบ A สามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้าน มีดังนี้

1. ผลโดยตรง จากตัวแปร คือ
  1. จำนวนผู้กู้ ที่ทางคณะกรรมการอนุมัติให้มีการกู้ได้
  2. ยอดเงินให้กู้ ขึ้นอยู่กับงบประมาณรายจ่ายของผู้ยื่นกู้ที่จัดทำโครงการยื่นกู้
2. ผลกระทบโดยตรง
  1. จำนวนผู้กู้ที่ได้ คณะกรรมการเห็นสมควรให้กู้
  2. จำนวนทุนสะสมของหมู่บ้าน คือเงินที่ชาวบ้านมีการสะสมร่วมกัน
  3. การขยายกิจการของผู้กู้
  4. การเกิดกิจการใหม่ๆ ขึ้นในท้องถิ่น
3. ผลกระทบทางอ้อม
  1. กองทุนหมู่บ้านมีศักยภาพและความเข้มแข็ง
  2. ท้องถิ่นมีเครือข่ายการเรียนรู้
  3. ท้องถิ่นมีเครือข่ายการตลาด
  4. ท้องถิ่นมีภูมิคุ้มกันทางด้านเศรษฐกิจ

หน่วยระบบ B : หน่วยระบบการดำเนินการของผู้ดูแลราย (B1...Bn)

หน่วย B คือ หน่วยระบบการดำเนินการของผู้ดูแลรายว่าดำเนินการไปถึงไหนแล้ว โดยประกอบไปด้วยตัวชี้วัดจำนวน 4 หมวดด้วยกัน คือ

1. ตัวชี้วัดบริบทของหน่วยระบบ B สามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับดังต่อไปนี้
  1. ตัวชี้วัดบริบทของหน่วยระดับประเทศ ซึ่งเป็นตัวเดียวกับกับตัวชี้วัดบริบทระดับประเทศของหน่วยระบบ A
  2. ตัวชี้วัดบริบทระดับท้องถิ่น จะเป็นการเน้นตัวชี้วัดบริบทระดับท้องถิ่นของหน่วยระบบ A
  3. ตัวชี้วัดบริบทเฉพาะตัว จะประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้
    1. ความรู้ความสามารถของผู้ดูแลและครอบครัว
    2. ทรัพย์สินของผู้ดูแลและเครือข่าย
    3. หนี้สินธนาคารของผู้ดูแล
    4. หนี้สินนอกระบบของผู้ดูแล
    5. รายได้ของครอบครัว
    6. ประสบการณ์ในการดำเนินการ

2. ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้
  1. เงินที่กู้มาได้
  2. เงินอื่น ๆ ที่มี
  3. สถานที่ และวัสดุดิบ
  4. เทคนิควิธีทำงาน
  5. กำลังการทำงาน
3. ตัวชี้วัดกระบวนการของหน่วยระบบ B จะประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้
  1. การทำกิจการถูกวิธี
  2. การหาตลาดที่ดี
  3. การหาวัสดุดิบที่ดี
  4. การทำบัญชี
  5. การวิเคราะห์ประเมิน
  6. กิจกรรมอื่น ๆ ที่ทางหมู่บ้านทำอยู่
4. ตัวชี้วัดผลผลิตของหน่วยระบบ B สามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้าน มีดังต่อไปนี้
  1. ผลโดยตรง มีดังต่อไปนี้
    1. รายได้เป็นเงิน
    2. ผู้กู้ได้ผลผลิตเป็นสิ่งของ
  2. ผลกระทบทางตรง มีดังต่อไปนี้
    1. ผู้กู้ขยายกิจการที่มีอยู่
    2. ผู้กู้ได้ทำกิจการด้วยเทคนิควิธีที่ดีขึ้นอันเนื่องมาจากการได้ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลด้วยตนเอง
  3. ผลกระทบทางอ้อม มีดังต่อไปนี้
    1. ผู้กู้มีการพึ่งตนเองได้
    2. ผู้กู้มีสุขภาพและมีความเข้มแข็งในกิจการของตนเองอย่างยั่งยืน
    3. การกลับคืนถิ่นของประชาชนในหมู่บ้าน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการเป็นขั้นตอนการเก็บข้อมูลที่ให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพ จึงจำเป็นที่จะต้องมีเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพและมีความสอดคล้องกับลักษณะของข้อมูลแต่ละประเภทด้วยกัน

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติมีดังนี้

- บร. 1 แบบเก็บข้อมูลบริบทของหมู่บ้าน
- บร. 2 แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของหมู่บ้าน
- บร. 3 แบบรายงานความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคิดที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- บร. 4 แบบรายงานการปฏิบัติงานรายเดือน
- บร. 5 แบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- บร. 6 แบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- บร. 7 แบบรายงานผลการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของหมู่บ้านในทัศนคติของประชาชน
- บร. 8 แบบรายงาน โครงการเศรษฐกิจชุมชนหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
- บร. 9 แบบรายงานบันทึกการสัมภาษณ์
- บร. 10 แบบรายงานสรุปบทเรียนชุมชนหมู่บ้าน
- บร. 11 แบบรายงานศึกษาเจาะลึกรายกรณี
- บร. 12 แบบรายงานการวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทชุมชน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้สอดคล้องกับข้อมูลที่ต้องการประเมินของผู้จัดทำสารนิพนธ์ มีขั้นตอนการเก็บดังต่อไปนี้

1. การสังเกต คือ เป็นการสังเกตและบันทึกเกี่ยวกับสภาพโดยรวมของหมู่บ้าน ที่ทำการสังเกตจนการสังเกตและบันทึกรายละเอียดต่าง ๆ ในขณะที่เข้าร่วมทำกิจกรรม ทั้งแบบการมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม โดยการใช้แบบรายงานต่าง ๆ (บร.) ที่ทางรัฐบาลได้กำหนดมาให้ใช้ในการประเมิน

2. การสัมภาษณ์ คือ การสัมภาษณ์จากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และจากตัวแทนกลุ่มผู้กู้ ตลอดจนกลุ่มผู้กู้รายบุคคลในหมู่บ้าน โดยการใช้แบบรายจ่ายต่าง ๆ (บร.) ที่ทางรัฐบาลได้กำหนดมาให้ใช้ในการประเมิน

3. การศึกษาเจาะลึกรายกรณี คือ โดยการนำเอาสมาชิกที่ได้รับการอนุมัติเงินกู้จากคณะกรรมการมีทั้งหมด 62 คน

จึงทำสมาชิกผู้กู้ 62 คน โดยที่มีวัตถุประสงค์ในการกู้แตกต่างกันออกไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ครั้งนี้จะใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของข้อมูลที่เป็นการเขียนบรรยายความคิดเห็นในประเด็นที่มีการกำหนดให้แล้วนำมาสรุปผล โดยการประมวลความคิดเห็นเป็นข้อความ ที่สามารถนำไปอธิบายในประเด็นที่ต้องการคำตอบได้อย่างชัดเจน

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ โดยการนำเอาข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากหมู่บ้านมาวิเคราะห์ให้อยู่ในรูปของข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลในการทำสารนิพนธ์ที่มีคุณภาพไปขาดตกบกพร่องจากเนื้อหาที่ได้จากค้นหาและสัมภาษณ์ชาวบ้านในหมู่บ้านที่เข้าไปทำงานอยู่

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อทราบถึงการบรรลุเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีอยู่ 5 ข้อว่าสามารถบรรลุเป้าได้เพียงใด มีดังต่อไปนี้

1.1 การเกิดกองทุนหมู่บ้าน

ตัวแปร

1. การมีกองทุนหมู่บ้าน

ลักษณะค่าของตัวแปร

- * มีกองทุนอยู่แล้ว 2 กองทุน
- * มีกองทุนขึ้นใหม่จากกองทุนเงินล้าน
- * รวมเงินล้านบาทสามารถนำไปสมทบกับกองทุนอื่นได้

2. การมีความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน

- * มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับกองทุน
- * มีบุคคลเกี่ยวข้องเกี่ยวกับกองทุนมาให้ความรู้

3. ทศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน

- * ข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่ใน บร.3
- * มีความต้องการอยากให้เกิดกองทุนในหมู่บ้านมากขึ้น

4. การมีวัตถุประสงค์ของกองทุน

- * มีกองทุนหมู่บ้านที่สามารถพัฒนาอาชีพและรายได้
- * ข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่ใน บร.3
- * มีการพัฒนาอาชีพ
- * มีการสร้างงาน
- * มีการสร้างรายได้
- * มีสวัสดิภาพของสมาชิกกองทุน

5. แนวโน้มความเข้มแข็งและอยู่รอดของกองทุน

- * มีบุคคลสนับสนุนให้เกิดกองทุน
- * มีสมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือมาสมัครเป็นสมาชิกของกองทุน
- * ข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่ใน บร.2

6. ยอดเงินในปัจจุบันของกองทุนหมู่บ้าน

- * จำนวนสมาชิกทั้งหมด 115 คน
- * จำนวนเงินออมและเงินลงทุน
- * ยอดเงินคงเหลือของกองทุนเงินล้านเหลือ 25,000 บาท

1.2 การมีระบบบริหารกองทุน

ตัวแปร

ลักษณะค่าของตัวแปร

1. คณะกรรมการบริหารกองทุน

- * มีคณะกรรมการบริหารกองทุน
- * จำนวนคณะกรรมการบริหารกองทุนมี 15 คน
- * มีการคัดเลือกคณะกรรมการตามระเบียบของกองทุน

2. ระเบียบการบริหารกองทุน

- * มีระเบียบการบริหารกองทุน
- * มีการร่วมกันสร้างตามระเบียบของกองทุน

3. การดำเนินงานของคณะกรรมการบริหาร

- * มีการประชุมของคณะกรรมการ
- * มีการรับสมัครสมาชิก
- * มีการรับเงินฝากของสมาชิก
- * มีการระดมทุนเงินฝาก

4. การตัดสินใจเงินกู้

- * มีระเบียบการกู้เงินและการขอทุน

5. มีการจัดสรรผลประโยชน์

- * มีระเบียบการคิดดอกเบี้ย
- * จำนวนผู้กู้ที่ได้รับการพิจารณาเงินกู้จากคณะกรรมการ
- * จำนวนผู้กู้ที่ไม่ได้รับการพิจารณาเงินกู้
- * จำนวนผู้กู้ที่มีความพอใจกับการพิจารณาอนุมัติเงินกู้
- * จำนวนผู้กู้ที่ไม่พอใจกับการพิจารณาอนุมัติเงินกู้
- * จำนวนยอดของกองทุนสะสมจากเงินล้านบาท
- * จำนวนดอกเบี้ยที่ได้รับจากการกู้เงิน
- * มีการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

1.3 การมีการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง

ตัวแปร

1. มีความเข้มแข็งในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

ลักษณะค่าของตัวแปร

* ได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

2. มีการปฏิบัติในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

* มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

* มีการนำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารกองทุน

3. มีความเข้าใจในเรื่องการพึ่งตนเอง

* มีการนำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการประกอบอาชีพของผู้กู้

* ได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องของการพึ่งตนเอง

4. มีการปฏิบัติในเรื่องการพึ่งตนเอง

* มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง

* มีการนำหลักการพึ่งตนเองมาใช้ในการบริหารกองทุน

5. มีความเข้าใจเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น

6. มีการปฏิบัติในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น

- * มีการนำหลักการฟังตนเองมาใช้
ในการประกอบอาชีพ
- * ได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องปัญญา
- * มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
- * มีการนำหลักการภูมิปัญญาท้องถิ่น
มาใช้ในการบริหารกองทุน
- * มีการนำหลักการภูมิปัญญาท้องถิ่นมา
ใช้ในการดำเนินธุรกิจของผู้กู้
- * ข้อมูลต่างในแบบรายงาน บร.1

1.4 การสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

ตัวแปร

ลักษณะค่าของตัวแปร

1. การกระตุ้นให้มีภูมิคุ้มกันระดับของกองทุน

- * มีการชี้แนะในเรื่องของกองทุนให้โดย
รวมกับชาวบ้านเข้าใจของหลักการ
สำคัญว่ากองทุนเป็นของสมาชิกทุกคน
- * สมาชิกกองทุนมีความเข้าใจเกี่ยวกับ
การดำเนินงานว่าจะต้องช่วยกันรักษา
เงินกองทุนของตนเอง
- * สมาชิกเห็นโอกาสในการใช้กองทุน
ที่ถูกต้อง

2. ภูมิคุ้มกันระดับกิจการของผู้กู้แต่ละราย

- * ผู้กู้แต่ละรายมีความคิดในการดำเนิน
การประกอบอาชีพโดยไม่กู้หนี้เพิ่ม
- * ผู้กู้แต่ละรายมีความคิดในการดำเนิน
การประกอบอาชีพโดยหลักการฟัง
ตนเอง
- * ผู้กู้แต่ละรายมีความคิดในการดำเนิน
การประกอบอาชีพโดยคำนึงถึง
ผู้บริโภคและมีตลาดที่แน่นอน

1.5 การมีศักยภาพและมีความเข้มแข็งของหมู่บ้าน

ตัวแปร

ลักษณะค่าของตัวแปร

1. ศักยภาพเดิมของบริบทว่ามีมากน้อย

- * สภาพของเดิม
- * สภาพของแหล่งน้ำ
- * จำนวนประชากร
- * อาชีพครั้งแรกของประชากร
- * ถนน
- * ไฟฟ้า
- * ประปา

2. การดำเนินงาน เหนือที่ผ่านมามีศักยภาพในด้านต่าง ๆ

2.1 ทูнд้านการเงิน

- * จำนวนเงินกองทุนในหมู่บ้าน

2.2 ทูนด์้านทรัพยากรทางกายภาพ

- * จำนวนทั้งหมดของประชากรและลักษณะประชากร
- * การประกอบอาชีพ
- * สภาพที่ดิน
- * ข้อมูลต่าง ๆ ใน บร. 1

2.3 ทูนด์้านวัฒนธรรมประเพณี

- * จำนวนวัด
- * การใช้ภาษาพื้นบ้าน

2.4 ทูนด์้านปัญญา

- * จำนวนโรงเรียนในตำบล
- * จำนวนผู้ที่จบการศึกษาในระดับต่าง ๆ
- * จำนวนภูมิปัญญาชาวบ้าน

3. มีความเข้มแข็งในการทำกิจการของผู้กู่

1. การเกษตร
2. ค้าขาย
3. การบริหารในหมู่บ้าน
4. อุตสาหกรรมในครัวเรือน
5. การตลาดรายจ่ายพัฒนาอาชีพ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อปัจจัยด้านบวกและด้านลบมีอะไรบ้าง และจัดขบวนการบรรลุเป้าหมายของกองทุน

1. ปัจจัยด้านบวกที่ส่งผลดีในการดำเนินการกองทุน

ตัวแปร

1. การมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุน
2. มีกองทุนเดิมในหมู่บ้าน

ลักษณะค่าของตัวแปร

- * มีใครบ้างมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุนมีจำนวนมากน้อยเท่าไร
- * จำนวนกองทุนเดิมในหมู่บ้าน
- * จำนวนเงินสะสมในหมู่บ้าน

2. ปัจจัยด้านลบที่ก่อให้เกิดปัญหา

ตัวแปร

1. ไม่มีเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยกลับเข้ากองทุน

ลักษณะค่าของตัวแปร

- * จำนวนผู้กู้ที่ไม่ยอมส่งเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยกลับเข้ากองทุน

วัตถุประสงค์ที่ 3 การเกิดองค์กรเครือข่ายเรียนรู้

ตัวแปร

1. มีเครือข่ายขององค์กรย่อยภายในหมู่บ้าน
2. มีองค์กรแหล่งความรู้ที่เสริมการประกอบอาชีพ
3. มีองค์กรภายนอกชุมชนที่เชื่อมโยงกับองค์กร

ลักษณะค่าของตัวแปร

- * มีองค์กรผู้ประกอบอาชีพเดียวกัน
- * มีองค์กรผู้ประกอบอาชีพเสริม
- * มีหน่วยองค์กรมาให้ความรู้ในการและดำเนินชีวิตในหมู่บ้าน ประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต
- * มีการจัดตั้งองค์กรแหล่งความรู้ในหมู่บ้าน
- * มีการจัดตั้งโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งภายในหมู่บ้านผลิตภัณฑ์
- * มีการจำหน่ายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่เชื่อมกับตำบลอื่น ๆ

วัตถุประสงค์ที่ 4 การค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของหมู่บ้าน

1. ความเข้มแข็งของหมู่บ้านตามที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด

ตัวแปร

ความเข้มแข็งของหมู่บ้าน

1. มีความสามัคคี
2. มีความซื่อสัตย์
3. ยกย่องคนทำดี
4. มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
5. มีโอกาสหาความรู้เพิ่มเติม
6. มีอาชีพสามารถเลี้ยงครอบครัวได้
7. ครอบครัวในหมู่บ้านมีความอบอุ่น
8. มีการรวมตัวตั้งกลุ่มองค์กร
9. มีการประชุมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก
10. มีการช่วยเหลือสตรี เด็ก และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส
11. มีผู้นำที่มีคุณธรรม ยุติธรรม
12. มีแผนงานชุมชนโดยสมาชิก

ลักษณะค่าของตัวแปร

* ลักษณะของค่าตัวแปรอยู่ใน บร. 2

2. ความเข้มแข็งของหมู่บ้านตามทัศนคติประชาชนในท้องถิ่นที่มีผู้จัดทำรับผิดชอบ

ตัวแปร

ความเข้มแข็งของหมู่บ้าน

ลักษณะค่าของตัวแปร

* สรุปข้อมูลต่าง ๆ ตามทัศนคติของประชาชนในหมู่บ้านที่ผู้จัดทำรับผิดชอบ ตามข้อมูลรายงาน บร. 7

บทที่ 4

ผลการติดตามประเมินโครงการ

ในสารนิพนธ์บทที่ 4 นี้จะเป็นผลของการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านชาย ซึ่งประกอบด้วยรายงานข้อมูลที่ได้จากกรอบแนวคิดทฤษฎี CIPP MODEL มีขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการประเมินบริบทชุมชน

ตอนที่ 2 ผลการประเมินโครงการ โดยภาพรวม

ตอนที่ 3 ผลการประเมินผลเทคนิคผู้รู้

ตอนที่ 4 ผลอื่น ๆ ที่เกิดจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ตอนที่ 5 สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์

ผลการประเมินบริบทชุมชน

คำว่า “บริบท” หมายถึง “สิ่งแวดล้อมหรือสภาพแวดล้อมของหน่วยระบบ” บริบทของหน่วยระบบหนึ่ง ๆ ทำหน้าที่หลายอย่างเกี่ยวกับหน่วยระบบนั้น เช่น เป็นแหล่งหน่วยระบบนั้น เป็นแหล่งก่อกำเนิดของหน่วยระบบ เป็นแหล่งที่จะได้มาซึ่งปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบและเป็นแหล่งที่รับช่วงเอาผลผลิตซึ่งออกมาจากหน่วยระบบ บริบท จึงมีความสำคัญหน่วยระบบ

ดังนั้น ในการประเมินความเข้มแข็งและความยั่งยืนของหน่วยระบบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เราจึงจำเป็นต้องประเมินหรือรับทราบถึงสภาพของบริบทที่รายล้อมกองทุนนั้นด้วย

บริบทในที่นี้ แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

1. บริบทระดับประเทศ
2. บริบทระดับท้องถิ่น

1. บริบทระดับประเทศ

ความยากจนของประเทศ

การเปลี่ยนแปลงสภาพโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้เกิดความยากจนและความยากลำบากในการดำรงชีวิตของประชาชน สภาวะความยากจนซ้ำซากอันเนื่องมาจากการกระจายรายได้และความเจริญไม่เท่าเทียมกันของประเทศ ทำให้กลุ่มประชากรระดับรายได้ต่ำ ยังมีอัตราส่วนรายได้ต่ำลง เมื่อเปรียบเทียบกับประชากรกลุ่มรายได้สูง เกษตรกรเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่ยากจนอยู่ เนื่องจากขาดการสนับสนุนส่งเสริมการจัดการผลิต การตลาด การนำเทคโนโลยีทางการเกษตรมาใช้ ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง ขาดหลักประกันราคา ผลผลิตต้องผ่านพ่อค้าคนกลางซึ่งมีอิทธิพลมาก ทำให้รายได้มีน้อยลงไม่เพียงพอกับรายจ่ายในการดำรงชีพที่เพิ่มมากขึ้นทุกวัน เมื่อประเทศไทยเข้าสู่สภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจในปี 2540 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงในหลายด้าน สถาบันการเงินต่าง ๆ ต้องปิดตัวลงเนื่องจากภาวะขาดทุน ทำให้ประชาชนว่างงานเป็นจำนวนมาก รัฐบาลไทยพยายามจะกู้วิกฤติในขณะนั้น โดยการกู้ยืมเงินทั้งในประเทศในรูปของการจำหน่ายพันธบัตรรัฐบาล และกู้ยืมเงินจากต่างประเทศโดยเฉพาะจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund หรือ IMF) ในขณะเดียวกันได้รับความช่วยเหลือจากธนาคารโลกตามสัญญาเงินกู้ ลงวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ.2541 เพื่อบรรเทาผลกระทบทางเศรษฐกิจและเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในชนบทโดยการฟื้นฟูวิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ประเทศมีหนี้เพิ่มสูงขึ้นเป็นจำนวนมาก ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะถูกจัดอันดับให้เป็นประเทศที่ยากจน แต่รัฐบาลก็พยายามจัดหาแหล่งเงินเข้ามาพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะภาคเกษตรซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศให้มีระดับความเป็นอยู่และคุณภาพดีขึ้น

ในการดำเนินงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับประชาชนที่ผ่านมา นั้น รัฐบาลได้ดำเนินโครงการเบื้องต้นเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ (บรรเทาความยากจน) ของประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ 3 โครงการ (เอกสารประกอบการปฐมนิเทศนักศึกษาประกาศนียบัตร 2544 : 2 – 3) คือ

1. โครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กช.คจ.)

เป็นโครงการที่มุ่งให้ครัวเรือนยากจนในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 มีรายได้เพิ่มขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยการสนับสนุนเงินทุนให้หมู่บ้าน 280,000 บาท เพื่อนำไปประกอบอาชีพโดยไม่มีดอกเบี้ย กรรมการหมู่บ้านจะเป็นองค์กรที่รับผิดชอบจัดการเงินของหมู่บ้านดังกล่าว ครัวเรือนที่ยากจนซึ่งมีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อคนต่อปี จะมีสิทธิยืมเงินทุนเพื่อไปดำเนินการพัฒนาอาชีพของตนเองซึ่งโครงการนี้จะช่วยกระตุ้นให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีผลผลิตในหมู่บ้านเกิดขึ้น ทำให้เศรษฐกิจของหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงในระดับหนึ่ง

2. โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนท้องถิ่นตามแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เป็นโครงการที่ส่งเสริมให้องค์กรท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล ได้มีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น โดยที่การสถานศึกษาในท้องถิ่นได้มีโอกาสเข้ามาร่วมส่งเสริมและยกระดับคุณภาพของประชาชนในท้องถิ่น มีการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น และยกระดับของภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้นมาช่วยในด้านการพัฒนาชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้ มีการนำกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กระบวนการกลุ่มเพื่อแก้ปัญหา ซึ่งเป็นการฟื้นฟูจิตใจของประชาชนในท้องถิ่นให้เห็นความสำคัญของทรัพยากรต่าง ๆ ในท้องถิ่นและนำมาปรับปรุงคิด พัฒนา ให้เป็นงานที่สร้างผลผลิตร่วมกัน เกิดรายได้ในชุมชน เกิดแนวคิดของชุมชนที่เป็นอิสระ ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน โดยอาศัยแนวคิดพื้นฐานตามแนวพระราชดำริขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทำให้ชุมชนท้องถิ่นทั่วประเทศมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองในการแก้ปัญหาและพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

3. โครงการส่งเสริมอาชีพหมู่บ้านละ 100,000 บาท ในเขตสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล

เป็นโครงการที่จัดเงินทุนหมุนเวียนให้แก่ละหมู่บ้าน 100,000 บาท เพื่อให้กลุ่มอาชีพหรือกลุ่มเกษตรกรกู้ยืม สำหรับพัฒนาเศรษฐกิจในเขตสภาตำบล ซึ่งจะต้องการนำเสนอโครงการเพื่อกู้ยืมเงินมาลงทุน โดยผู้กู้ยืมหรือกลุ่มผู้กู้ยืมจะต้องมีเงินกองทุนของกลุ่มร่วมสมทบงบประมาณร้อยละ 30 ของโครงการที่ต้องการกู้ยืมเงินลงทุน ซึ่งต้องมีแผนการชำระคืนด้วย การกู้ยืมเงินลงทุนนี้จะต้องผ่อนชำระไม่เกิน 5 ปี โดยไม่คิดดอกเบี้ย การดำเนินงานจะต้องผ่านกระบวนการของเวทีประชาคมหมู่บ้านหรือเวทีชาวบ้าน ซึ่งต้องร่วมกันพิจารณาการติดตามผลการดำเนินงานตามโครงการนี้จะมีคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้ดูแลเกี่ยวกับเอกสารต่าง ๆ ตั้งแต่การกู้ยืม ตลอดจนจนถึงกระบวนการคืนเงินกู้ยืมหรือการคืนหนี้การชำระหนี้ กระบวนการในการควบคุมดูแลเกี่ยวกับการเบิกจ่ายทำบัญชีในนามบัญชีเงินทุนโครงการเศรษฐกิจชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลหรือสภาตำบล ซึ่งจะมีระเบียบการเบิกจ่ายตามระเบียบของทางราชการ ทำให้ประชาชนในตำบลต่าง ๆ มีรายได้เพิ่มขึ้น เป้าการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนได้ในระดับหนึ่ง

การพัฒนากลุ่มคนยากจนในเมืองและชนบท โดย

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กยากจนในเมืองและชนบทมีโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นกรณีพิเศษ โดยการจัดสรรทุนเล่าเรียน การให้เงินอุดหนุนแก่ครอบครัว เพื่อทดแทนค่าเสียโอกาสในการส่งเด็กเข้าเรียนต่อและการพัฒนารูปแบบวิธีการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

2. ส่งเสริมการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชนและกองทุนในท้องถิ่นชนบทในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อระดมทุนในท้องถิ่นมาช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน
3. ปรับสภาพแวดล้อมในชุมชนแออัดให้เหมาะสมและขยายบริการสังคมให้เข้าถึงชุมชนอย่างกว้างขวาง รวมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคในสังคมเมืองต่าง ๆ โดยเฉพาะโรคเอดส์และการป้องกันปัญหามลพิษ
4. ส่งเสริมให้คนในชนบทโดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย สามารถประกอบกิจการอุตสาหกรรมครัวเรือนและอุตสาหกรรมขนาดเล็กและกลางได้

1.1 นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

ธุรกิจ SMEs เป็นกิจการที่ครอบคลุมทั้งภาคการผลิต การค้า และการบริการที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ถึงจะมีขนาดการลงทุนไม่สูงมากนักแต่มีผลทำให้เกิดการจ้างงานการกระจายรายได้ และช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงในการผลิตต่อจากธุรกิจขนาดใหญ่ และภาคอุตสาหกรรมอื่น ๆ เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มในการผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศอีกด้วย กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมให้ข้อมูลว่า ขณะนี้ภาคธุรกิจของไทยประกอบด้วยวิสาหกิจประมาณ 850,000 กิจการและกว่า 99.7% จัดให้อยู่ในกลุ่ม SMEs โดย 40% เป็นวิสาหกิจขนาดเล็กมากที่อยู่นอกระบบและไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลประมาณ 30% ของวิสาหกิจไทยมีการพึ่งพาดตลาดต่างประเทศรวมทั้งได้นำวัตถุดิบภายในประเทศมาแปรรูปสร้างมูลค่าเพิ่มขึ้นมา การช่วยเหลือ SMEs อย่างจริงจัง เกิดขึ้นตั้งแต่ประเทศประสบภาวะวิกฤตในปี 2540 แต่ทำแบบไร้แบบแผน จึงต้องพยายามเรียนรู้แนวทางจากประเทศญี่ปุ่นเป็นแบบ เพราะญี่ปุ่นได้ให้ความสำคัญต่อ SMEs มานานแล้ว โดยรัฐบาลสนับสนุนให้มีการจัดตั้งธนาคารที่ให้บริการด้านการเงินแก่สหกรณ์ SMEs และการจัดตั้งรูปแบบอื่น ๆ มาตั้งแต่ปี 2476 หลังจากนั้นไม่นานเริ่มให้บริการสินเชื่อแก่ธุรกิจขนาดเล็กและสินเชื่ออื่น ๆ ทั้งที่เป็นนิติบุคคลและบุคคลทั่วไป ที่ไม่สามารถได้รับสินเชื่อจากสถาบันการเงินเอกชนซึ่งเป็นสินเชื่อระยะยาวที่มีความจำเป็นต่อการส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ถึงขนาดกำหนด พ.ร.บ. เกี่ยวกับ SMEs มานานกว่า 30 ปีแล้ว

สำหรับประเทศไทยกำลังตื่นตัวและให้ความสำคัญกับธุรกิจ SMEs เพราะเชื่อมั่นว่าน่า จะกอบกู้เศรษฐกิจของประเทศให้ฟื้นขึ้นมาได้ ซึ่งมีผู้ประกอบการหลายรายที่มีความสามารถและมีศักยภาพในการดำเนินธุรกิจ แต่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในบางเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องแหล่งเงินทุนที่จะนำมาขยายกิจการให้ดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่น ส่วนมากจะเป็นผู้ประกอบการที่อยู่ตามต่างจังหวัดห่างไกลจากข้อมูลข่าวสาร เป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องเจาะเข้าไป

ให้ถึงกลุ่มผู้ประกอบการให้มากที่สุด เพื่อเก็บข้อมูลและปัญหาต่าง ๆ นำมาแก้ไขและให้ความช่วยเหลือต่อไป

บทบาทและความสำคัญของธุรกิจขนาดกลางและเล็ก (SMEs) เมื่อปี 2541 ได้วางแผนพัฒนาประเทศด้วยการใช้กลไกของการพัฒนาประเทศ โดยการใช้กลไกของผู้ประกอบการรายเล็ก ด้วยการประกาศส่งเสริมการลงทุนสำหรับผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็ก (SMEs) ที่มีการกำหนดความช่วยเหลือของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม โดยสรุปผลการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2541 เมื่อคณะรัฐมนตรีมีมติให้ความเห็นชอบในหลักการ วัตถุประสงค์และกระบวนการในการพัฒนา และให้มีการสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม ตามข้อเสนอร่วมกันของกระทรวงอุตสาหกรรมและกระทรวงการคลังตามมติคณะรัฐมนตรี มีข้อสรุปที่เป็นขบวนการสนับสนุน SMEs อย่างชัดเจน 4 เรื่อง ได้แก่

1. ส่งเสริมและช่วยเหลือผู้ประกอบการกลุ่มนี้
2. เน้นการพัฒนา SMEs อย่างถาวร
3. เน้นนโยบายสนับสนุนที่ชัดเจนโดยไม่ขยายกรอบความช่วยเหลือไปถึงผู้ประกอบการขนาดใหญ่
4. สร้างระบบเครือข่ายในการให้ความช่วยเหลือที่ชัดเจนในทุกด้าน

การที่รัฐบาลต้องเข้ามาสนับสนุนกิจการขนาดกลางและขนาดย่อมอย่างจริงจังนั้น เนื่องจาก SMEs เป็นภาคธุรกิจที่มีความสำคัญกับระบบเศรษฐกิจของประเทศมากมาย เช่น

1. เป็นแหล่งจ้างงาน
2. เป็นส่วนสำคัญของระบบเศรษฐกิจ
3. สนับสนุนอุตสาหกรรมขนาดใหญ่
4. เพิ่มพูนวัตถุดิบในประเทศ
5. ได้รับผลกระทบการวิกฤตน้อยเพราะ SMEs สามารถปรับตัวในเรื่องของการผลิตได้ดีกว่า ใช้ทุนน้อยกว่า ที่สำคัญ SMEs ส่วนหนึ่งคือผู้ประกอบการด้านการเกษตร
6. สร้างรายได้ให้ประเทศ เนื่องจากสินค้าหลายประเภทสามารถส่งออกไปต่างประเทศได้ โดยมีการสำรวจคร่าว ๆ พบว่าร้อยละ 50 ของอุตสาหกรรมส่งออกของไทยมาจากภาคการผลิตของผู้ประกอบการใน SMEs รวมทั้งไม่ได้เป็นผู้ประกอบการที่กู้เงินตราต่างประเทศ ทำให้ไม่มีภาระหนี้สินต่างประเทศเหมือนผู้ประกอบการรายใหญ่

แนวนโยบายและมาตรการส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดย่อมรวมทั้งอุตสาหกรรมขนาดกลางเป็นภารกิจหลักของการส่งเสริมอุตสาหกรรมมีนโยบายหลัก 3 ข้อ

1. ยกระดับขีดความสามารถและประสิทธิภาพในการประกอบการของอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม
  - 1.1 เร่งรัดพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยี ด้านการจัดการแก่นุคลากรอุตสาหกรรม
  - 1.2 ขยายการให้บริการสินเชื่อ และร่วมมือประสานงานกับบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อมให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น
  - 1.3 เสริมสร้างความเข้มแข็งของอุตสาหกรรมขนาดย่อมชั้นกลาง ซึ่งผลิตสินค้าให้แก่อุตสาหกรรมขนาดต่าง ๆ
  - 1.4 สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมที่ช่วยสร้างสัมพันธมิตรทางการผลิต การค้า การลงทุนทั้งในระดับต่างประเทศ และในประเทศ
  - 1.5 สนับสนุนด้านให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารด้านเทคโนโลยี การเงิน การตลาด และการจัดการ เพื่อช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น
2. ส่งเสริมในการกระจายอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม ไปสู่ภูมิภาคชนบทให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืน
  - 2.1 ส่งเสริมให้มีการประกอบอาชีพอิสระขึ้นในท้องถิ่นและชนบทโดยเร่งดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมชนบทอย่างครบวงจร
  - 2.2 ประสานการดำเนินงานกระจายอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาคกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
  - 2.3 ดำเนินโครงการบ่มเพาะ/อนุบาล (incubation) อุตสาหกรรมขนาดย่อมอย่างเต็มรูปแบบ
  - 2.4 ส่งเสริมงานรับช่วงการผลิตจากโรงงานในส่วนกลางและในเมืองไปสู่ชนบท
3. พัฒนาสมรรถนะของการส่งเสริมอุตสาหกรรมให้มีความเข้มแข็ง และเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานส่งเสริมพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม
  - 3.1 เร่งรัดให้มีการจัดทำแผนพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม
  - 3.2 เร่งปรับปรุงแก้ไขระบบการทำงาน และการประสานกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคทำให้เกิดความรวดเร็วและประสิทธิภาพ
  - 3.3 พัฒนาเครือข่ายข้อมูล สารสนเทศเพื่อการบริหารงานให้มีการส่งเสริมอุตสาหกรรมและบริการแก่ภาคอุตสาหกรรม

3.4 พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถในการเสนองาน และส่งเสริมอุตสาหกรรมในเชิงรุก

3.5 ร่วมมือกับองค์กรต่างประเทศในการดำเนินโครงการส่งเสริมพัฒนาอุตสาหกรรม

1.2 ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศและความเดือดร้อนของการเป็นหนี้สินของประชาชน

ในปัจจุบันปัญหานี้มีลักษณะที่จะก่อให้เกิดอันตรายต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ เนื่องจากการใช้จ่ายเกินตัว เกินฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศ เมื่อเศรษฐกิจไทยเข้าสู่ภาวะถดถอยนับตั้งแต่ปลายปี 2540 ทำให้ภาครัฐต้องให้นโยบายการคลังเป็นตัวจักรสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจ กลไกหลักของนโยบายการคลังดังกล่าว คือ การดำเนินนโยบายขาดดุลการคลังของรัฐบาล เพื่อนำรายจ่ายจากงบประมาณที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปี ไปใช้ในโครงการแก้ไขปัญหาสถาบันการเงินและโครงการเพื่อเสริมฐานรากของการพัฒนาประเทศ ทางด้านรายได้ของรัฐบาล เนื่องจากค่าใช้จ่าย การลงทุน ตลอดจนการนำเข้าของภาคเอกชนที่ชะลอตัวลง ทำให้รัฐบาลจัดเก็บรายได้ทั้งในส่วนที่เป็นภาษีและไม่ใช่อาชีดลด และที่สำคัญรัฐบาลก็มีความระมัดระวังที่จะไม่ใช้มาตรการเพิ่มรายได้ ที่จะไปกระทบกับการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ

จากผลของนโยบายข้างต้น ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2542 – 2544 รัฐบาลได้ตั้งงบประมาณแบบขาดดุลอย่างต่อเนื่องเป็นจำนวน 25,000 ล้านบาท, 110,000 ล้านบาท และ 105,000 ล้านบาท ตามลำดับ ซึ่งรัฐบาลต้องกู้ยืมจากภายในประเทศ รวมทั้งการใช้เงินคงคลังที่สะสมมาเป็นจำนวนมากในการชดเชยการขาดดุลดังกล่าว

นอกจากนี้ รัฐบาลยังดำเนินการกู้เงินทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเสริมกับการใช้เงินงบประมาณข้างต้น โดยวงเงินที่สำคัญและรู้จักกันแพร่หลายคือเงินกู้มีชาว่า จำนวน 53,000 ล้านบาท เงินกู้โครงการลงทุนเพื่อสังคม หรือ SI:F ประมาณ 16,000 ล้านบาท และเงินกู้โครงการช่วยเหลือกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงินซึ่งรวมเรียกเป็นหนี้สาธารณะ จึงเพิ่มขึ้นจาก 57,000 ล้านบาท ณ ต้นปีงบประมาณ 2540 เป็นประมาณ 2,800,000 ล้านบาท ณ สิ้นเดือนมิถุนายน 2544 และผลที่ตามมาคือภาระหนี้ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยที่รัฐบาลต้องตั้งงบประมาณชำระในปีต่อ ๆ ไป จึงสูงขึ้นมาก

1.3 สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

สำหรับประเทศไทย ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมนับวันยิ่งความรุนแรงมากขึ้นทุกขณะ โดยเฉพาะปัญหาขยะและสิ่งปฏิกูล มลพิษทางน้ำ อากาศและเสียง ประเด็นปัญหาเกิดจากสาเหตุหลัก 4 ประการ คือ

1) การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของจำนวนประชากร ทำให้มีความต้องการในเรื่องอาหาร และที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น เป็นผลทำให้การบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอื่น เช่น อากาศ เสียง ตัวอย่างที่มองเห็นได้อย่างชัดเจนคือ การขยายตัวของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ทำให้เกิดปัญหาการตกค้างของขยะมูลฝอย ซึ่งมีประชากรประมาณ 5.5 ล้านคน มีปริมาณขยะมูลฝอยที่ทิ้งจำนวนประมาณ 1,270 กรัมต่อคน คิดเป็นปริมาณวันละ 7,000 ตัน แต่ทาง กทม. สามารถเก็บขยะได้วันละ 6,650 ตัน คิดเป็น 95%

2) ความก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยี ทำให้การพัฒนาอุตสาหกรรมเติบโตอย่างรวดเร็ว และมีการใช้วัตถุดิบและผลิตภัณฑ์สลายตัวยาก และเป็นพิษเพิ่มมากขึ้น เช่น สารเคมี พลาสติก ยากำจัดศัตรูพืช และปุ๋ยเคมี ซึ่งเป็นผลต่อการทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรงส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตของมนุษย์ในเวลาต่อไป

3) ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการขยายตัวในการปลูกสร้างสิ่งก่อสร้าง สาธารณูปโภค ถนน เป็นจำนวนมาก ซึ่งบางครั้งถนนที่สร้างขึ้นก็ไปปิดกั้นการไหลของน้ำที่จะไปสู่ทะเล แม่น้ำ ทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมขังบางแห่ง

4) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างไม่ระมัดระวัง ทำให้ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้ลดลงจากประมาณ ร้อยละ 54 ของพื้นที่ประเทศ ในปี 2504 เหลือเพียงร้อยละ 25 ในปัจจุบัน (สามัคคี บุญชะวัฒน์, 2543 : 78)

1.4 ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน

ปัญหาที่ประชาชนกำลังเผชิญอยู่หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐบาลและเอกชนต่างแสวงหาแนวทางแก้ไขอย่างรีบเร่ง ปัญหาสำคัญ ๆ ของชาติที่ต้องการแก้ไขอย่างรีบด่วนพอสรุปได้ดังนี้

1) ภาระหนี้สินกับต่างประเทศ ในปัจจุบันที่ปัญหานี้มีลักษณะที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ เนื่องจากใช้จ่ายเกินตัว เกินฐานะ เราส่งสินค้าจากต่างประเทศเข้ามามาก แต่ส่งสินค้าของเราออกไปขายต่างประเทศได้น้อย ส่วนภาระหนี้สินของประเทศนั้น ก็เนื่องมาจากการกู้เงินจากต่างประเทศ โดยยังมีได้ก่อให้เกิดผลคุ้มค่าต่อการพัฒนา

เศรษฐกิจของประเทศเท่าที่ควร เพราะต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราสูง ทั้งมีการผูกพันมากมายทำให้ การชำระหนี้เพิ่มขึ้นโดยลำดับ ส่งผลกระทบต่อฐานะดุลการเงิน และเสถียรภาพทางการเมือง ของประเทศด้วย

2) การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ได้ถูก ทำลายไปเป็นอันมากแล้ว ซึ่งก่อให้เกิดการสูญเสียความสมดุลของธรรมชาติ และก่อให้เกิดปัญหา ต่าง ๆ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ดังที่ปรากฏอยู่เสมอมา ในการแก้ปัญหาควรเน้นการป้องกัน และพัฒนาเพื่อไม่ให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายโดยไม่จำเป็น โดยใช้วิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า

3) สุขภาพอนามัยและโรคภัยไข้เจ็บของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนที่อยู่ใน ถิ่นทุรกันดาร และบริการสุขภาพอนามัยที่ยังไปไม่ครอบคลุมทั่วถึง การแก้ปัญหาควรสนับสนุน การวิจัยโรค และสภาวะที่เป็นปัญหาด้านสาธารณสุขของประเทศโดยเน้นการศึกษา และวิจัย นิเวศวิทยาของโรคระบาดวิทยา และการวิจัยระบบการให้บริการสาธารณสุข แนวทางสาธารณสุข ของชาติด้วย

4) ความไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งนี้เนื่องมาจากการยอมรับวัฒนธรรมด้านวัตถุจาก ต่างประเทศโดยตลอดเป็นเวลานาน ทำให้ต้องพึ่งพาอาศัยต่างประเทศอยู่ตลอด ไม่อาจเป็นตัวของตัวเอง ได้ ซึ่งโดยข้อเท็จจริงแล้วเวลานี้เราพึ่งตนเอง ได้มากแล้ว การแก้ไขปัญหานี้ควรเน้นที่ส่งเสริม และการพัฒนาการประดิษฐ์คิดค้นในทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อสร้างสังคมไทยให้พึ่งตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

5) ระบบราชการ ไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศ การบริหารของหน่วยราชการและ รัฐวิสาหกิจ ในปัจจุบันหลายด้านยังไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศยังมีปัญหาเกี่ยวกับการ บริหารงานบุคคลและการจัดการ ตลอดทั้งการประเมินผลในการปฏิบัติงานด้วย วิธีแก้ปัญหาควร ต้องปรับปรุงข้าราชการและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานให้ทำงานอย่างจริงจังผู้บังคับบัญชาควรมีการให้ คุุณให้โทษแก่ผู้ได้บังคับบัญชาอย่างยุติธรรม (นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, 2541 : 2 – 3)

1.5 บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบทบางคนเรียกว่าความล่มสลายของ ไร่ถิ่นชนบท

การที่สังคมเต็มไปด้วยชุมชนอ่อนแอ และล่มสลายทั้งชุมชนเมืองและชุมชนชนบท เป็นผลจากแนวทางการพัฒนาอย่างขาดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเมืองและการพัฒนา ชนบท ยิ่งกว่านั้นการที่เกษตรกรได้รับการสนับสนุนให้เพาะปลูกพืชเพียงชนิดเดียวอย่างขาดความ บอบเป็นเหตุให้เงินทุนของเกษตรกรหมดไปกับค่าปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ทั้งยังคงอยู่ภายใต้การกด

ราคา พ่อค้าคนกลาง เกษตรกรจำนวนไม่น้อยจึงมีหนี้สินที่ไม่สามารถผ่อนชำระได้ ยิ่งเป็นตัวเร่งให้ชุมชน ในชนบทล่มสลายเร็วยิ่งขึ้น นอกจากนี้ในยุคฟองสบู่ที่ผ่านมา ราคาที่ดินได้รับการปั่นให้สูงอย่างขาดความยั่งยืน เกษตรกรได้ขายที่ดินทำกินให้แก่นายทุน ไปสร้างสนามกอล์ฟ รีสอร์ท ฯลฯ นับเป็นบาดแผลสำคัญของการล่มสลายของชุมชนชนบทในช่วงที่ผ่านมา ความอ่อนแอของชุมชนทั้งในเมือง และในชนบท ยังส่งผลกระทบต่อทำให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนตกต่ำกว่าที่พึงจะเป็นอีกด้วย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าความอ่อนแอที่เกิดขึ้นกับชุมชนมีต้นตอสำคัญมาจากการขาดความสมดุล และความรอบคอบของปรัชญา การพัฒนาประเทศของภาครัฐมูลเหตุประการสำคัญที่ทำให้ชุมชนในเมือง และในชนบทล่มสลาย เกิดจากสาเหตุดังต่อไปนี้คือ

การพัฒนาที่มุ่งเพียงเศรษฐกิจเป็นศูนย์กลาง

การมุ่งเพียงการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างขาดความสมดุล ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนผ่านสู่สังคม อุตสาหกรรมอย่างขาดการพิจารณาผลกระทบอย่างเพียงพอ ส่งผลให้คนชนบท โดยเฉพาะคนหนุ่มสาวอพยพเข้าสู่ตัวเมือง ในอัตราที่สูงเพื่อหางานทำ ชุมชนชนบทจึงถูกทิ้งให้เหลือเฉพาะเด็กและคนชราเป็นสัดส่วนที่สูง

การพัฒนาที่ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน

ประชาชนในชุมชนเมืองซึ่งประกอบด้วยชุมชนแออัด ชุมชนชานเมือง เลหะชุมชน และชุมชนหมู่บ้านจัดสรร รวมแล้วประมาณ 1,246 ชุมชน ประสบปัญหาหลักอันได้แก่ การขาดความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ระบบสาธารณูปโภคและบริการขั้นพื้นฐานที่ไม่เพียงพอ สภาพแวดล้อมในชุมชนเสื่อมโทรม ความยากจน ปัญหาสุขภาพจิต อาชญากรรม แต่กระความรับผิดชอบกลับตกอยู่ที่การจัดการของภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยที่ชุมชนไม่ได้มีส่วนในการแก้ไขปัญหาร่วมกับภาครัฐแต่อย่างใด ส่งผลให้ปัญหาของชุมชนไม่ได้รับการแก้ไขอย่างตรงจุดอย่างที่สุด เป็นเหตุให้ความเป็นชุมชนจึงค่อย ๆ สูญสลายไป การพัฒนาที่ทำให้สถาบันทางสังคมและเทคโนโลยีเข้ามาทดแทนชุมชนในการตอบสนองความต้องการของสมาชิกชุมชน

ปัจจุบันสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป ในลักษณะที่ทำให้ชุมชน ต้องมุ่งพึ่งพาเทคโนโลยีของสถาบัน ต่าง ๆ ในสังคมเป็นหลัก อันได้แก่สถาบันทางเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา สื่อมวลชน เป็นเหตุให้ความสัมพันธ์ในเชิงลึกระหว่างคนภายในชุมชนสูญหายไป หรือผ่านทางความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในทุกรูปแบบ บิดามารดา ไม่ต้องมีความสัมพันธ์ในเชิงลึกกับลูกของตนมากนัก เพราะฝากลูกไว้กับสถาบันการศึกษา ไม่จำเป็นต้องพึ่งพิงเพื่อนบ้านในเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เพราะมีสถาบันตำรวจและกฎหมายเป็นผู้รับผิดชอบ

ภาวะล่มสลายของชุมชน อันเป็นผลพวงจากการพัฒนาประเทศอย่างขาดสมดุลกลายเป็นประเด็นที่ได้รับการตระหนักว่าเป็นปัญหาระดับชาติ อันเป็นส่วนหนึ่งที่น่าไปสู่การปรับทัศนคติใหม่ของรัฐในการ พัฒนาประเทศ โดยได้เปลี่ยนทิศทางอย่างเป็นทางการ จากการให้เศรษฐกิจเป็นตัวตั้งสู่การให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา กระบวนทัศน์ดังกล่าวมีแนวความคิดสำคัญประการหนึ่งว่า มนุษย์จะมีชีวิตสมบูรณ์ขึ้นได้ก็ต่อเมื่ออยู่ร่วมในชุมชนที่เข้มแข็งด้วย สังคมที่คนจะได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น จะต้องเปลี่ยนจากการรอรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น จากภาครัฐมาเป็นสังคมที่ “ชุมชนแก้ปัญหามุมชน” ด้วยตนเอง ส่วนภาครัฐเล่นบทบาทเป็นเพียงผู้สนับสนุนศักยภาพของ ชุมชนเท่านั้น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2544 : 2 – 9)

1.6 ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

ในปัจจุบันประเทศต่าง ๆ เปิดตัวเองเพื่อติดต่อกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก ประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่มีการติดต่อกับประเทศอื่นอย่างกว้างขวาง มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันมากขึ้น สินค้าประเภทต่าง ๆ คนไทยถูกโน้มน้าวจิตใจจนถึมนี้ถึงการใช้ผลิตภัณฑ์ประติษฐิติคคั่น โดยคนไทย ไม่นิยมซื้อสินค้าของประเทศของตนเอง ผู้ที่รับผิดชอบต่อวัฒนธรรมไทย จึงได้พยายามให้มีการฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมไทยให้เจริญก้าวหน้าเป็นรากฐานสังคมไทยต่อไป การจะทำให้ค่านิยมดังกล่าวมีผลทางปฏิบัติได้ ก็ต้องได้รับความร่วมมืออย่างต่อเนื่องจากหลายฝ่าย เช่น

ผู้นำในสังคมตั้งแต่ระดับล่างจนถึงระดับชาติ ต้องกระทำเป็นตัวอย่างที่ดีก่อน โดยสร้างคุณค่าดังกล่าวขึ้นในตัวเองเพื่อให้เด็ก ๆ รุ่นหลังปฏิบัติตาม

การศึกษา ในทุกระดับตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัย ไม่ควรเน้นเฉพาะในตำราเท่านั้นแต่ต้องฝึกฝนให้มีการปฏิบัติอย่างจริงจังด้วย ปฏิบัติน่าเป็นตัวอย่างเพื่อให้เด็ก ๆ ทำตาม

พ่อค้า นักธุรกิจ จะต้องไม่มุ่งเน้นแต่ผลประโยชน์ทางการค้า สร้างค่านิยมดังกล่าวด้วยความสำนึกถึงผลกระทบในสังคมและประเทศชาติด้วย

นักแสดง ดารา ไม่มุ่งแต่ความสนุกสนาน เพื่อเรียกร้องความสนใจเท่านั้น แต่ต้องคำนึงถึงการปลูกฝังค่านิยมขั้นพื้นฐานด้วย

สื่อมวลชน รวมทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ต้องระมัดระวังเป็นอย่างยิ่งในการเสนอข่าวหรือเผยแพร่ภาพ ควรกระทำอย่างเป็นการสร้างสรรค์

วัด เป็นศูนย์กลางรวมจิตใจของชาวไทย ในทางส่งเสริมศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงามแล้ว ถ้าได้ดำเนินการปลูกฝังที่ถูกต้องอย่างต่อเนื่องและจริงจังจะเกิดผลอย่างแน่นอน การฟื้นฟูวัฒนธรรมไทยขั้นพื้นฐานของชาติไทย มิใช่เป็นเรื่องจะกระทำได้โดยคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นเรื่องคน

ทุกคนในชาติ ต้องร่วมแรงร่วมใจ ช่วยกันฟื้นฟูวัฒนธรรมไทยอันดีงามได้อยู่ควบคู่กับชาติต่อไป เพราะการสร้างสรรคัวัฒนธรรมอันดีงาม คือสร้างชาตินั่นเอง

ค่านิยมของสังคมไทยที่ยังนิยมสินค้าที่ผลิตในต่างประเทศ จึงได้มีการรณรงค์ให้ชาวไทยนิยมใช้สินค้าที่ผลิตในประเทศไทย ดังคำกล่าว “ไทยทำ ไทยใช้ ไทยมั่นคง” ทั้งนี้เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของไทยเรา อัน ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค

อาหาร ประเทศไทยเรามีผลไม้ตลอดปีและมีมากด้วย ซึ่งมีรสชาติสู้ผลไม้ไทยเราไม่ได้ ราคาแพง มีไซ้แพงด้วยคุณภาพ แต่แพงเพราะเป็นของต่างชาติ เราต้องสั่งซื้อมาจากต่างประเทศเท่านั้นเอง สรุปแล้วประเทศไทยผลิตอาหารกินเองได้อย่างเหลือเฟือทีเดียว เราชาวไทยหาอาหารกินได้ตลอด

เครื่องนุ่งห่ม ประเทศไทยมีสิ่งทอ ผ้าชนิดต่าง ๆ และเครื่องนุ่งห่มหลายอย่างเป็นสินค้าออกที่สำคัญขณะนี้เราต้องสูญเสียเงินตราต่างประเทศ ไปซื้อเครื่องนุ่งห่มจากต่างประเทศมาใช้แทนการของไทยเรา

ที่อยู่อาศัย สำหรับอุปกรณ์ก่อสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เราก็ทำได้เองทั้งสิ้น เรือนโบราณของเราสวย ๆ ในสมัยโบราณเราไม่เคยสั่งซื้ออุปกรณ์สร้างที่อยู่อาศัยจากต่างประเทศเลย เราทำได้เองทั้งสิ้น แต่เดี๋ยวนี้เรากลับนิยมสร้างอาคารบ้านเรือนทรงต่างประเทศ และสั่งซื้ออุปกรณ์จากต่างประเทศมาใช้ เพราะอุปกรณ์เหล่านี้ไทยเราก็ทำได้เอง จะมีบ้างน้อยชิ้นที่เรายังทำไม่ได้

ยารักษาโรค ไทยเราสามารถผลิตใช้มาแล้วตั้งแต่ครั้งแต่ครั้งค้ำบรรพ์ เรามียาแผนโบราณ มีแพทย์แผนโบราณและมีหมอเท้าเปล่าควบคู่กันมากับก้นนิคของชนชาติไทย ยาแผนโบราณของเรามีเป็นร้อย ๆ ขนานจริง ๆ จนทุกวันนี้ แต่ที่เรายังนิยมสั่งยาจากต่างประเทศมาใช้อย่างฟุ่มเฟือยจนกระทั่งทุกวันนี้เราชาวไทยกินยาเป็นว่าเล่น จะเป็นอันตรายหรือไม่ ไม่เคยห่วงใยกันเลย เพียงไปหาอ่านชื่อยาจากหนังสือโฆษณาหรือจากวิทยุโทรทัศน์ ทำไมไทยจึงฟุ่มเฟือยมากมายหลายชนิดในปีหนึ่ง ๆ ประเทศไทยต้องเสียเงินตราต่างประเทศเป็นค่ายาจำนวนมากทีเดียว

ค่านิยมของเรายังไม่ดีพอในบางอย่างเราผลิตได้เอง มีคุณภาพดีกว่า แต่เราก็ไม่นิยมใช้ผู้นั้นเองเพราะเราได้สร้างค่านิยมไว้ผิด ๆ เสียแล้วว่าของไทยผู้ของต่างประเทศไม่ได้ คนที่ใช้ของไทยเป็นคนฐานะไม่ดี ไม่มีเกียรติ คนที่ใช้ของต่างประเทศ ก็พึงพอใจซื้อกันแล้วเป็นที่ฮือฮากันทั่วไปว่าชาวไทยหลายท่านที่ไปเที่ยวต่างประเทศที่ใกล้เคียงบ้านเรา ได้ไปซื้อสิ่งของต่าง ๆ กลับมาฝากคนทางบ้าน เพื่อให้เป็นของมีค่าในฐานะของฝากจากต่างประเทศ แต่พอกลับมาถึงเมืองไทยกลับกลายเป็นว่าผลิตภัณฑ์ที่ซื้อมานั้นเป็นสิ่งของที่ทำในเมืองไทยทั้งสิ้น และราคาก็แพงกว่าในประเทศไทยเสียอีก นี่คือความจริงในปัจจุบันที่เกิดจากค่านิยมที่ผิดพลาด (นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, 2541 : 26)

2. บริบทระดับท้องถิ่น

2.1 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านขนาย

หมู่บ้านขนายเริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ. 2465 หรือประมาณ 80 ปีมาแล้ว ชื่อบ้านขนายมีที่มา เพราะบริเวณเป็นคลองน้ำขนาดใหญ่ ประกอบกับมีหนองน้ำชื่อข้าง ข้างขนาย จึงเป็นที่มาของชื่อ บ้านขนาย และมีชอยถนนล้วนแต่เอาชื่อของข้างมาตั้ง ในเวลาต่อมา โดยมีผู้ใหญ่จากตำบล หมื่นไวยอพยพมาอาศัยปักหลักอยู่บ้านขนาย และผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันคือ นายสุวรรณ ทับ สงคราม สภาพเดิมทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านขนายเป็นพื้นที่ราบ เหมาะกับการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัย ของชุมชน อาชีพเดิมของชาวบ้านคือ การทำนา (เกษตรกรรม) ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวบ้าน อาชีพรองคือ การเลี้ยงสัตว์ แต่อาชีพเดิมชาวบ้านยังไม่เลิกอาชีพไป ยังประกอบอาชีพเดิมอยู่และ อาชีพใหม่คือ ค้าขาย และการออกไปรับจ้างทำงานในตัวเมืองหรือต่างจังหวัดก็มี

2.2 สภาพปัจจุบัน

2.2.1 ลักษณะประชากร

จำนวนประชากรของหมู่บ้านขนายประชากรทั้งหมด 703 คน แบ่งเป็นชาย 320 และ หญิง 383 คนมีบ้าน 119 หลังคาเรือน มีครอบครัวทั้งหมด 173 ครอบครัว

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านขนายจำแนกตามอายุและเพศ

อายุ	แรกเกิด ถึง 3 ปี		3 ปี 1 วันถึง 6 ปี		6 ปี 1 วันถึง 12 ปี		12 ปี 1 วันถึง 14 ปี		15 ปี 1 วันถึง 18 ปี		18 ปี 1 วันถึง 50 ปี		50 ปี 1 วันถึง 60 ปี		60 ปี 1 วันขึ้นไป		รวม	
	ช.	ญ.	ช.	ญ.	ช.	ญ.	ช.	ญ.	ช.	ญ.	ช.	ญ.	ช.	ญ.	ช.	ญ.	ช.	ญ.
จำนวน	6	11	6	10	10	15	17	24	20	26	205	228	38	45	18	24	320	383

ที่มา : จากการสำรวจ จปฐ. ของอนามัยขนาย (2544)

ประชากรในหมู่บ้านขนาย มีการขายตัวต่อเนื่อง มีทั้งแบบอยู่ชั่วคราว เช่น เช่าที่อยู่อาศัยเพื่อทำงานในตัวเมือง เข้ามาอาศัยอยู่กับญาติ ๆ เช่นเช่าพื้นที่ทำกิน และอยู่แบบถาวร เช่น แต่งงานมีครอบครัวกับคนในชุมชน คนภายนอกเข้ามาเพื่อซื้อที่ดินทำกิน เป็นต้น สาเหตุที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ อยู่ในตัวเมืองการคมนาคมสะดวก

ตารางที่ 2 สภาพการถือครองที่ดินและบ้าน

สภาพความเป็นอยู่	จำนวนครอบครัว
1. มีบ้านและที่ดินเป็นของตนเอง	72
2. เช่าที่ปลูกบ้าน	32
3. เช่าบ้าน	25
4. อาศัย	18
5. อื่น ๆ (เช่าที่ดินทำกินและอาศัย)	26

ที่มา : เอกสารข้อมูลของหมู่บ้านขนาย (2544)

2.1.2 สภาพทางภูมิศาสตร์

หมู่บ้านขนายเป็นที่ราบลุ่ม มีพื้นที่ 2200 ไร่ ตั้งอยู่ติดถนนมิตรภาพ ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา และตรงข้ามกับบ้าน โลกไผ่น้อย การคมนาคมสะดวก

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
ทิศตะวันออก	ติดโรงแรมแกนลิวัลด์
ทิศตะวันตก	ติดหมู่บ้านโลกไผ่น้อย
ทิศใต้	ติดถนนมิตรภาพ

2.1.3 ด้านเศรษฐกิจของหมู่บ้านขนาย

รายได้เฉลี่ยของประชากรในชุมชน/ครัวเรือน 20,000-30,000 บาท/ปี

อาชีพของประชากรในหมู่บ้านขนาย ประกอบไปด้วย

1. รับจ้าง เช่น ขับรถรับจ้าง รับเหมา
2. ค้าขาย เช่น ขายอาหาร ขายของชำ ขายเสื้อผ้า

3. รัฐบาล เช่น ทหาร ตำรวจ ครู แพทย์
4. บริการ เช่น เสริมสวย ช่างรีด ตัดเย็บเสื้อผ้า
5. เกษตรกร เช่น ปลุกผัก เลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู

ผลผลิตที่ได้จากชุมชน และส่งออกจำหน่ายนอกพื้นที่คือ

1. ผักสด ได้จาก ชาวสวน
2. ยางรถยนต์ ได้จาก โรงงานล้อยาง
3. เต้าหู้แผ่น ได้จาก โรงงานทำเต้าหู้แผ่น

2.1.4 ด้านวัฒนธรรม

ระบบเครือญาติ

จากการทำงานในหมู่บ้านชนาย ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นว่าในแต่ละครัวเรือนจะมีความผูกพันทางสายเลือด ในลักษณะการอยู่ร่วมกันของญาติพี่น้อง พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงที่แต่งงานกันไปแล้วจะแยกครอบครัวหรือขนาบครอบครัวจะกระทำในพื้นที่ในเขตบ้านตนเอง หรือออกไปอาศัยอยู่นอกพื้นที่ แต่จะกลับมาเยี่ยมญาติพี่น้อง อย่างสม่ำเสมอ จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นการขยายจำนวนครัวเรือนของชุมชนในปัจจุบันก็ได้

การตั้งถิ่นฐาน

ตระกูลเก่าแก่ ที่อาศัยอยู่ตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง คือ จอมเกาะ, ชูเกาะ, ทับสงคราม, ทุมเกาะ, เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มคนจากที่ต่าง ๆ เริ่มทยอยเข้ามาตั้งถิ่นฐานทำมาหากินขึ้นเรื่อย ๆ จากต่างประเทศบ้าง จากต่างจังหวัดบ้าง รวมถึงบ้านโคกไผ่น้อย บ้านเกาะ ที่มีอาณาเขตติดต่อกัน

ผู้นำการปกครอง

ในหมู่บ้านชนายมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีการเลือกตั้งตัวแทนผู้นำชุมชน หรือผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งถูกแต่งตั้งขึ้นจากประชาชนในหมู่บ้านชนาย โดยมีวาระ 4 ปี นับตั้งแต่วันเลือกตั้ง ผู้วิจัยได้สอบถามจากประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ และจากหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในศาลาอเนกประสงค์ประจำชุมชนพบว่า เดิมหมู่บ้านชนายเป็นหมู่บ้านตัวอย่าง เคยได้รับรางวัลจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ มากมาย และเข้าร่วมกิจกรรมภายในจังหวัดหลายครั้ง ปัจจุบันศาลาอเนกประสงค์ไม่ได้ถูกใช้งานปิดทิ้งร้างไว้ ประมาณ 2-3 ปี มาแล้วตั้งแต่เปลี่ยนประธานคนใหม่ ทำให้มีการแบ่งพรรคแบ่งพวกขึ้น ภายในหมู่บ้าน มีคณะกรรมการชุมชนที่ไม่สามารถระบุรายชื่อได้

ประชาชนในหมู่บ้านชนายส่วนใหญ่จะใช้ภาษากลาง ในการติดต่อสื่อสารกัน มากกว่าที่จะใช้ภาษาโคราช หรือภาษาไทยเหนือ เนื่องจากได้รับการศึกษาสูงขึ้น และเป็นสังคมเมือง ประกอบกับมีคนต่างถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่มากมาย แต่คนรุ่นเก่า ๆ และคนในพื้นที่ที่ยังคงพูดภาษาโคราชเหมือนเดิม

ประโยคที่ผู้วิจัยได้ยินบ่อย ๆ คือ

กินเข้าแล้วเน	หมายความว่า	กินข้าวหรือยัง
ไปแหละเค้อ	หมายความว่า	ไปแล้วนะ
จึกเค้	หมายความว่า	ไม่รู้ซี

2.1.5 ข้อมูลด้านอื่น ๆ

ด้านวัฒนธรรมประเพณีในหมู่บ้านชนาย ภายในหมู่บ้านหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนาส่วนมากจะขึ้นอยู่กับความเคารพนับถือส่วนบุคคลมากกว่าที่จะยึดถือปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีที่มีความสัมพันธ์กับสังคมในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย แต่จากประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานของ ประเพณีต่าง ๆ ได้ถูกถ่ายทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบันและยังคงรักษาไว้ตราบนานทุกวันนี้ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีลอยกระทง และประเพณีวันขึ้นปีใหม่ แต่พื้นที่ในชุมชนไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดประเพณีบางอย่าง อีกทั้งยังมีการแยกกันจัดเป็นกลุ่ม ๆ หรือเข้าร่วมกับกลุ่มอื่นตามความพอใจ เนื่องจากเป็นสังคมเมือง จึงไม่ค่อยมีเวลาสำหรับส่วนรวมมากนักสำหรับผู้มีงานประจำทำวิถีชีวิตย่อมเปลี่ยนไปตามกระแส

ลักษณะที่เป็นศักยภาพด้านดีของหมู่บ้านชนาย

ระบบสาธารณสุขทั่วโลก

ระบบประปา

ประปาที่ใช้ภายในหมู่บ้านมีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 เป็นประปาของส่วนบุคคล

ระบบไฟฟ้า

ชาวบ้านในหมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้กันทุกหลังคาเรือน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2501

เส้นทางคมนาคม

ถนนภายในหมู่บ้านแต่ก่อนเป็นลูกรัง ต่อมามีการพัฒนาเป็นถนนคอนกรีตเสริม

เหล็กของ อบต. เข้ามาเมื่อปี พ.ศ. 2543

2.1.6 ด้านวัฒนธรรมประเพณี

ภายในหมู่บ้านชนานหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนาส่วนมากจะขึ้นอยู่กับความเคารพนับถือส่วนบุคคลมากกว่าที่จะยึดถือปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีที่มีความสัมพันธ์กับสังคมในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย แต่จากประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานของประเพณีต่าง ๆ ได้ถูกต่อกันมาจนถึงปัจจุบันและยังคงรักษาไว้ครบถ้วนทุกวันนี้ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีลอยกระทง และประเพณีวันขึ้นปีใหม่ แต่พื้นที่ในชุมชนไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดประเพณีบางอย่าง อีกทั้งยังมีการแยกกันจัดเป็นกลุ่ม ๆ หรือเข้าร่วมกับกลุ่มอื่นตามความพอใจ เนื่องจากเป็นสังคมเมือง จึงไม่ค่อยมีเวลาสำหรับรวมมากันสำหรับผู้มีงานประจำทำ วิถีชีวิตย่อมเปลี่ยนไปตามกระแสนิยม

2.1.7 สุขภาพอนามัย

ในรอบ 1 ปี ที่ผ่านมา คนในหมู่บ้านได้รับบริการและมีการดูแลสุขภาพอนามัยในด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค และการรักษาพยาบาล เมื่อมีการเจ็บป่วยเล็กน้อยชาวบ้านส่วนมากจะรักษาพยาบาลจาก อสม. หมอชาวบ้าน และศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน และอนามัยชาย เมื่อมีการเจ็บป่วยอย่างรุนแรงชาวบ้านจะสามารถไปรับการรักษาได้จากโรงพยาบาลมหาราชภายในตัวจังหวัด และการเจ็บป่วยที่พบส่วนมากจะเป็นการเจ็บตามฤดูกาล เช่น โรคอุจจาระร่วง และไข้หวัดใหญ่

3. ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

ผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านชนาน หมู่ 3 โดยภาพรวมมีดังนี้

3.1 ผลกระทบต่อหน่วยระบบ A

หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

3.1.1 นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นโครงการที่กระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ เพื่อให้เศรษฐกิจเกิดความเข้มแข็ง ดังนั้น การที่พัฒนาประเทศจะต้องเข้าถึงหมู่บ้านหรือชุมชน ที่ส่วนมากประชากรเหล่านี้จะมีความสามารถ แต่ไม่มีโอกาสแสดงออก เมื่อรัฐบาลเร่งเห็นถึงทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ ซึ่งหมู่บ้านชนาน หมู่ 3 ก็ได้รับการจัดสรรเงินกองทุนนี้ลงมา และประชาชนส่วนมาก ก็ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเงินกองทุนและกฎระเบียบของกองทุน แต่หลังจากมีการดำเนินการไปได้ระยะหนึ่ง ประชาชนในหมู่บ้านก็มีความเข้าใจมากขึ้น

3.1.1.1 เงิน 1 ล้านบาท เมื่อเงินกองทุนตกลงมาทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ หมู่บ้านนาย หมู่ 3 ได้รับเงินโอนเข้าบัญชีหมู่บ้านเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2545 ทางคณะกรรมการได้ทำการปล่อยเงินกองทุนให้กับสมาชิกในหมู่บ้านได้กู้เงินไปตามนโยบายของรัฐบาล

3.1.1.2 คณะกรรมการหมู่บ้าน ในหมู่บ้านนาย หมู่ 3 ตำบลบ้านเกาะ มีการจัดตั้งคณะกรรมการ ซึ่งคณะกรรมการได้มาจากการลงมติของสมาชิกกองทุน มีคณะกรรมการทั้งหมด 15 คน มีการจัดแบ่งหน้าที่การทำงาน เพื่อให้มีการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านอย่างมีประสิทธิภาพ

3.1.2 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ A

เป็นการประเมินผลการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านนาย หมู่ 3 ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

3.1.2.1 กระบวนการคัดเลือกผู้กู้ของกองทุน ในการปล่อยเงินกู้ให้กับผู้กู้แต่ละรายผู้ที่ได้รับการอนุมัติเงินกู้ ก็จะนำเงินไปดำเนินการตามโครงการที่ตนเองเสนอเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของครอบครัวให้ดีขึ้น ข้อเสีย คือ ถ้ามีการนัดประชาคมหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุมัติเงินกู้ครอบครัวให้ดีขึ้น ข้อเสีย คือ ถ้ามีการนัดประชาคมหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุมัติเงินกู้ชาวบ้าน ไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมประชุม

3.1.2.2 กระบวนการทำบัญชีของกองทุน พบว่า การทำบัญชีรายรับ รายจ่ายของกองทุนหมู่บ้าน หมู่ 3 ถือว่าอยู่ในขั้นดี เพราะเหรียญกษาปณ์ของกองทุนหมู่บ้านมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบบัญชีพอสมควร และสามารถที่จะแนะนำการทำบัญชีให้กับคณะกรรมการท่านอื่นเข้าใจได้

3.1.2.3 อื่น ๆ เกี่ยวกับกระบวนการของหน่วยระบบ A คือ พิจารณาการดำเนินงาน ของหมู่บ้านนาย หมู่ 3 พบว่า ข้อบกพร่องของการอนุมัติเงินกู้ของหมู่บ้าน คือ คณะกรรมการจะไม่ให้ผู้กู้ที่มีความยากจนและสถานะทางการเงินที่ไม่ดีกู้ เพราะกลัวเงินสูญ ที่สำคัญก็ไม่มีสมาชิกคนไหนจะเซ็นค้ำประกันให้ ทำให้สมาชิกในหมู่บ้านได้รับเงินไม่ทั่วถึง ส่วนมากคณะกรรมการก็จะอนุมัติเงินกู้ให้กับเครือญาติของตนเองตามวงเงินกู้

3.1.3 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ A แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

3.1.3.1 ผลโดยตรง พบว่า ปัจจุบันหมู่บ้านนาย หมู่ 3 ตำบลบ้านเกาะ ได้ปล่อยเงินกู้เป็นระยะเวลา 7 เดือน ทางกองทุนได้ปล่อยเงินกู้ไปเป็นจำนวน 62 ราย แต่ในจำนวนผู้ขอกู้บางรายนั้น คณะกรรมการไม่ปล่อยให้กู้ตามจำนวนเต็มที่ผู้กู้ยื่นคำขอกู้มา

3.1.3.2 ผลกระทบโดยตรง พบว่า

1. การที่คณะกรรมการปล่อยให้ผู้กู้ กู้ได้ไม่เต็มตามจำนวนที่ขอกู้ทำให้ผู้กู้เกิดความไม่พอใจ
2. ทำให้ผู้กู้ขยายกิจการหรือเป็นการทำให้กิจการของผู้กู้มีความเจริญยิ่งขึ้น
3. ทำให้สมาชิกในหมู่บ้านมีงานทำ และมีรายได้เพิ่มขึ้น

3.1.2.3 ผลกระทบโดยอ้อม พบว่า

1. กองทุนหมู่บ้านมีศักยภาพและความเข้มแข็งมากขึ้น เพราะสมาชิกผู้กู้สามารถนำเงินไปลงทุนทำให้เกิดรายได้ และมีความสามารถที่จะนำเงินนั้นมาชำระคืนได้ ทำให้เงินสะสมในกองทุนไม่สูญเปล่า
2. ทำให้สมาชิกภายในหมู่บ้านได้รับทราบข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะคณะกรรมการได้เข้าใจในระบบการทำงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการว่าทำอย่างไรที่จะทำให้กองทุนมีความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น
3. ทำให้หมู่บ้านมีการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนความรู้กับหมู่บ้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการทำธุรกิจใหม่ ๆ หรือหากการตลาดเพื่อขยายธุรกิจของตนเอง
4. ทำให้สมาชิกภายในหมู่บ้านเกิดความไม่พอใจคณะกรรมการ เพราะคิดว่าคณะกรรมการเล่นพรรคเล่นพวก ส่วนมากเครือข่ายคิของคณะกรรมการ

3.2 ผลการประเมินหน่วยระบบ B

3.2.1 ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบ B พบว่า

1. ประสบการณ์ในการดำเนินกิจการของผู้กู้ในแต่ละรายนั้นส่วนมากจะนำเงินที่กู้ได้ไปดำเนินกิจการของตนเองที่ทำมาก่อนแล้ว คือ นำเงินไปลงทุนเพิ่มเติมทำให้กิจการขยายตัวทำให้เกิดรายได้เพิ่มมากขึ้น ส่วนจุดค้อย คือ ผู้กู้ส่วนใหญ่ไม่ได้นำเงินไปทำกิจการตามที่ตนของ กู้มา

2. อื่น ๆ ที่เกี่ยวกับบริบทของหน่วยระบบ B ส่วนมากสมาชิกในหมู่บ้านจะมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการค้าขาย รองลงมา คือ การเกษตร ผู้ที่กู้ในอาชีพเหล่านี้จะนำเงินไปใช้ในการดำเนินกิจการจริง 70% แต่มีบางส่วนที่นำเงินที่กู้มาไปใช้ชำระหนี้ในระบบประมาณ 30% ของจำนวนผู้ที่ขอกู้ เพราะอาชีพหลักของคนภายในหมู่บ้าน คือ รับราชการ และรายได้ของผู้ที่ประกอบอาชีพค้าขาย ก็จะอยู่ประมาณ 10,000 บาทต่อเดือน/ราย ซึ่งถือว่าเป็นรายได้ที่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย

3.2.2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B พบว่า

1. จำนวนเงินกู้ที่ได้จากการกู้กองทุนหมู่บ้านขนาด หมู่ 3 มีผู้ขอกู้นำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์ประมาณ 70% และผู้กู้บางส่วนไม่นำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์ประมาณ 30% ผู้ที่นำไปใช้ตามวัตถุประสงค์ส่วนมากก็จะนำไปใช้ในการจัดหาวัตถุดิบหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของตน ทำให้ธุรกิจของตนเองดำเนินไปได้อย่างมีศักยภาพดีขึ้น รวมถึงยังสามารถจ้างแรงงานเพิ่มขึ้นทำให้สมาชิกภายในชุมชนมีงานทำมีรายได้เพิ่มขึ้น

3.2.3 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ B พบว่า

3.2.3.1 การทำกิจการอย่างถูกวิธีของผู้กู้แต่ละราย พบว่า จุดเด่นของการปล่อยเงินกู้ในแต่ละรายนั้นก็คือมีบางส่วนที่นำเงินที่ขอกู้ไปทำตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้มาจริง ส่วนมากจะประกอบอาชีพค้าขาย โดยสมาชิกผู้ได้นำเงินไปใช้ในการซื้อสินค้าเข้ามาขายในร้าน จุดด้อยคือ สมาชิกผู้กู้ไม่สามารถทำบัญชีรายรับ รายจ่ายได้ เพราะมีความคิดว่าไม่มีความสำคัญ

3.2.3.2 อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการของหน่วยระบบ B มีหน่วยงานของรัฐได้เข้ามาแนะนำวิธีการทำบัญชีให้แต่ละหมู่บ้านซึ่งจะมีตัวแทนจากคณะกรรมการเข้าร่วมอบรมคณะกรรมการจะนำความรู้ที่ได้รับมาสู่สมาชิกในหมู่บ้าน เมื่อมีการนัดประชุมสมาชิกสมาชิกไม่ค่อยให้ความร่วมมือ คือ ไม่ยอมมาประชุมจึงไม่เห็นความสำคัญของการทำบัญชี

3.2.4 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ B พบว่า

2.2.4.1 ผลโดยตรง ผู้กู้สามารถบริหารงานในธุรกิจของตนเพิ่มมากขึ้น ธุรกิจมีการขยายตัวทำให้เกิดรายได้หมุนเวียนในครอบครัวและภายในชุมชน

2.2.4.2 ผลกระทบโดยตรง ผู้กู้ไม่ได้ขยายกิจการเพิ่มขึ้นเพียงแต่หาวัสดุอุปกรณ์มาใช้ในการทำงานเพื่อเพิ่มความสะดวกในการทำงาน

2.2.4.3 ผลกระทบโดยอ้อม ผู้กู้มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้เพียงระยะเวลาหนึ่ง สาเหตุมาจากเงินที่ขอกู้มีจำนวนเงินน้อยไม่เพียงพอกับการประกอบอาชีพ

4. ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้ (ไม่มี)

5. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

5.1 บรรลุเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านนาย หมู่ที่ 3

5.1.1 การเกิดกองทุนพบว่า

- มีกองทุนขึ้นมาใหม่จากการทุน 1 ล้านบาทสมทบกับการทุน 1 กองทุน
- มีความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุน
- มีกองทุนหมู่บ้านสามารถพัฒนาอาชีพและรายได้
- มีการสร้างงานสร้างรายได้
- มีสมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือสมัครเป็นสมาชิก

5.1.2 ระบบบริหารกองทุน พบว่า

- มีคณะกรรมการบริหารกองทุนและคัดเลือกคณะกรรมการตามระเบียบ
- มีระเบียบการบริหารกองทุน ระเบียบการกู้ และการคิดดอกเบี้ย
- มีการรับเงินฝาก และระดมทุนเงินฝาก
- มีการนำดอกเบี้ยและผลกำไรมาจัดสรรผลประโยชน์ของกองทุน

5.1.3 การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง พบว่า

- ได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในการบริหารกองทุน
- ได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องการพึ่งตนเอง และนำมาใช้ในการบริหารกองทุนการประกอบอาชีพ
- ได้รับความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำมาปฏิบัติในการบริหารกองทุน

5.1.4 การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ พบว่า

- ความเข้าใจของสมาชิกกองทุนเกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทุนว่าจะต้องรักษาเงินกองทุนด้วยตนเอง ถ้าผู้กู้ไม่ชำระคืนจะต้องจัดการกันเองให้ได้ มิใช่รอแต่ความช่วยเหลือจากทางรัฐบาล
- ผู้กู้แต่ละคนมีความคิดในการดำเนินการประกอบอาชีพ โดยที่ไม่ไปกู้เงินนอกระบบที่มีอัตราดอกเบี้ยสูง
- ผู้กู้แต่ละคนมีความคิดในการดำเนินการประกอบอาชีพโดยใช้หลักในการพึ่งพาตนเอง

5.1.5 การมีศักยภาพและมีความเข้มแข็ง พบว่า

- บ้านนาย หมู่ที่ 3 มีอาชีพดั้งเดิม คือ ทำนา ทำสวน มีจำนวนครัวเรือน 50 ครัวเรือน

สภาพหมู่บ้านมีถนนลาดยางและคอนกรีตทั่วทั้งหมู่บ้านและมีสาธารณูปโภคครบทุกอย่างคือประชากรในหมู่บ้านมีน้ำ ไฟฟ้าใช้ทุกหลังคาเรือน และในปัจจุบันสมาชิกในหมู่บ้านจะประกอบอาชีพรับราชการ และรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ ในด้านการศึกษา มีโรงเรียนศูนย์คนตาบอด สมาชิกในชุมชนส่วนมากจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในด้านการกู้เงินกองทุนหมู่บ้านปัจจุบันนี้สภาพของกองทุนบ้านนาย หมู่ที่ 3 มีการปล่อยกู้ 62 ราย เป็นเงิน 975,000 บาท โดยนำเงินมาดำเนินกิจการประกอบอาชีพดังนี้

ตารางที่ 3 กลุ่มอาชีพผู้กู้เงินกองทุน

ทำการเกษตร	จำนวน 17 ราย
ค้าขาย	จำนวน 39 ราย
การบริการ	จำนวน 5 ราย
อื่นๆ	จำนวน 1 ราย

ที่มา : จากแบบรายงาน บร. 4 และเอกสารผู้ขอกู้

ในการปล่อยกู้ตั้งแต่เริ่มโครงการจนถึงปัจจุบันนี้ สมาชิกผู้กู้มีการส่งชำระคืนประมาณ 80% ของจำนวนผู้กู้ในแต่ละเดือน สมาชิกที่กู้ไปส่วนมากมีการนำเงินไปประกอบอาชีพตามคำขอกู้จริงประมาณ 20% ของจำนวนผู้กู้

5.2 ปัจจัยด้านบวกและด้านลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุวัตถุประสงค์ พบว่า

5.2.1 ปัจจัยด้านบวก พบว่า ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน ได้มีเจ้าหน้าที่ภาครัฐมาช่วยแนะนำในการจัดตั้งกองทุนและการจัดระเบียบของกองทุนให้แก่สมาชิกในกองทุนทราบและเข้าใจ

5.2.2 ปัจจัยด้านลบ พบว่า การส่งคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยไม่ตรงตามกำหนดที่กองทุนระบุไว้

5.3 การเกิดองค์กรเครือข่ายของการเรียนรู้ พบว่า ได้มีพัฒนาการมาให้ความรู้เรื่องการประกอบ

5.3.1 ความเข้มแข็งของชุมชน

- 5.3.2 ความเข้มแข็งของชุมชนตามที่กองทุนหมู่บ้านขยาย หมู่ 3 กำหนดพบว่า
- 5.3.2.1 มีความสามัคคีปานกลาง
  - 5.3.2.2 มีความซื่อสัตย์ปานกลาง
  - 5.3.2.3 ยกย่องคนทำความดีมาก
  - 5.3.2.4 มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันปานกลาง
  - 5.3.2.5 มีโอกาสหาความรู้เพิ่มเติม
  - 5.3.2.6 มีอาชีพสามารถเลี้ยงครอบครัวได้ 173 ครอบครัว
  - 5.3.2.7 ครอบครัวในชุมชนมีความอบอุ่น 173 ครอบครัว
  - 5.3.2.8 ในชุมชนมีการรวมตัวจัดตั้งกลุ่มองค์กรประชาชนเท่าเดิมจากปีที่แล้ว
  - 5.3.2.9 ในชุมชนมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกเป็นประจำโดยการประชุมหรือเสวนา
  - 5.3.2.10 มีการช่วยเหลือสตรี เด็ก และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส
  - 5.3.2.11 มีผู้นำที่มีคุณธรรม ยุติธรรม
  - 5.3.2.12 ในชุมชนสามารถร่วมกันแก้ปัญหาของชุมชนได้ โดยมีแผนงานที่คิดโดยสมาชิกในชุมชน
  - 5.3.2.13 สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคีปานกลาง จากการสังเกตเวลา

งานบุญ หรืองานศพจะช่วยเหลือกันเฉพาะคนที่ว่างจริง ๆ เท่านั้น ความซื่อสัตย์จะเห็นคนในหมู่บ้านมีความซื่อสัตย์ปานกลางจากการที่อ้อมของกันไม่ค่อยจะเอามาส่งคืน ต้องให้เจ้าของทวงถามจึงจะได้คืน การยกย่องคนทำความดีจะมีมากพอสมควรเพราะชาวบ้านรู้ว่าใครดีจะเข้ามายินดีด้วยถึงบ้าน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีปานกลางจากการสังเกตในงานบุญต่าง ๆ หรือในงานศพ ถ้าไม่บอกก็ไม่มาร่วม การหาโอกาสเรียนเพิ่มเติมเป็นครั้งเท่านั้นที่ให้ความสนใจจริง สมาชิกภายในหมู่บ้านสามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้และมีความอบอุ่นภายในครอบครัวปานกลาง การตั้งกลุ่มต่าง ๆ ชาวบ้านจะร่วมมือกันดี การประชุมเสวนารับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี และมีผู้นำที่มีคุณธรรมและยุติธรรมและสามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ โดยมีแผนงานที่คิดจากสมาชิกในชุมชน

ตารางที่ 4 ความเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้านขนาย

ตัวชี้วัด	ร้อยละ		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. มีความสามัคคี	-	65	35
2. มีความซื่อสัตย์	15	62.5	22.5
3. ยกย่องคนทำความดี	77.5	22.5	-
4. มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	20	55	25
5. มีโอกาสหาความรู้เพิ่มเติม	-	25	75
6. มีอาชีพสามารถเลี้ยงครอบครัวได้	-	87.5	12.5
7. ครอบครัวในชุมชนมีความอบอุ่น	32.5	55	12.5
8. มีการรวมตัวตั้งกลุ่มองค์กร	30	40	30
9. มีการประชุมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก	-	65	35
10. มีการช่วยเหลือเด็ก สตรี กลุ่มผู้ด้อยโอกาส	-	-	100
11. มีผู้นำที่มีคุณธรรม ยุติธรรม	-	30	70
12. การจัดทำแผนงานแก้ปัญหาชุมชน	-	40	60

ความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนในท้องถิ่น พบว่าประชาชนในหมู่บ้านมีความสามัคคี และความซื่อสัตย์ ปานกลาง ยกย่องคนที่ทำความดี นำความเจริญมาให้หมู่บ้าน ครอบครัวมีความอบอุ่น หรือการฟังความคิดเห็นของสมาชิกปานกลางการหาความรู้เพิ่มเติม หรือกลุ่มอาชีพในหมู่บ้านน้อยมาก มีผู้นำชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถน้อย และไม่มีแผนงานโดยสมาชิกชุมชนร่วมกันแก้ปัญหาไม่น้อยมาก อีกทั้งยังไม่มีกองทุนที่จะให้การช่วยเหลือ เด็ก สตรี คนพิการ ผู้ด้อยโอกาสเลย

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

1. สรุป อภิปราย

จากการติดตามผลการประเมิน โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านขนาย ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา สรุปได้ดังนี้

1.1 วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

1.1.1 เพื่อทราบว่ากระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ บรรลุ เป้าหมายมากน้อยเพียงใด

- ท้องถิ่นชุมชนมีกระบวนการพึ่งพาตนเอง โดยการเรียนรู้และคิดริเริ่มเพื่อแก้ปัญหาสร้างศักยภาพของตนเอง มีการสร้างเศรษฐกิจอย่างเพียงพอ
- ท้องถิ่นชุมชนมีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน
- เศรษฐกิจระดับฐานรากของประเทศได้รับการกระตุ้น และมีภูมิคุ้มกัน ทั้งสังคมท้องถิ่นชุมชนมีกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ เพื่อสวัสดิภาพของสมาชิก
- ประชาชนในท้องถิ่นมีศักยภาพ และเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคม

1.1.2 เพื่อทราบว่าปัจจัยด้านบวกและปัจจัยด้านลบ ที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุ เป้าหมายดังกล่าว

1.1.3 เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนพื้นที่เป้าหมาย และเพื่อทราบข้อมูลระดับความเข้มแข็งของชุมชนตามตัวชี้วัดที่ทางกองทุนหมู่บ้านกำหนด

1.1.4 เพื่อให้กระบวนการทำสารนิพนธ์เป็นกระบวนการสร้างเครือข่ายองค์กร เพื่อการเรียนรู้ ซึ่งมีความเชื่อมโยงภายในชุมชนระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล และระดับประเทศ

1.2 วิธีการดำเนินการ

วิธีการมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวัตถุประสงค์ หลักการ เป้าหมาย ของนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติให้เข้าใจ

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพการดำเนินงานการจัดการกองทุนหมู่บ้านคณะกรรมการกองทุนสมาชิกกองทุนของกองทุนหมู่บ้านนายที่เป็นกรณีศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากแหล่งข้อมูลและผู้ประเมินทุติยภูมิ

แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data Source) เป็นแหล่งข้อมูลที่สามารถเก็บรวบรวมได้โดยตรงจากกลุ่มเป้าหมาย โดยอาศัยวิธีการเก็บข้อมูลที่สำคัญ 3 วิธี ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสำรวจ โดยใช้แบบเก็บข้อมูล บร.1 – บร.12

แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data Source) เป็นแหล่งข้อมูลที่ได้จากส่วนราชการ เอกชนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ความจำเป็นฐาน (จปฐ.) กชช.2ค. แผนพัฒนาตำบลประจำปี 2545 แผนพัฒนาตำบล 5 ปี (พ.ศ.2545-2549) เอกสารกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้จากทั้ง 2 แหล่งมาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค CIPP Model

ขั้นตอนที่ 5. สรุปผลการวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ

1.3. ผลการดำเนินการ

1.3.1 การเกิดกองทุนพบว่า กองทุนหมู่บ้านนาย หมู่ที่ 3 ได้ทำการจัดตั้งกองทุนเรียบร้อยแล้วโดยมีคณะกรรมการทั้งหมด 15 คน และมีสมาชิกทั้งหมด 115 คน

1.3.2 ระบบบริหารกองทุนพบว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน มีการดำเนินงานบริหารกองทุนตามระเบียบของกองทุนหมู่บ้านนาย และระเบียบของทางรัฐบาลที่กำหนดไว้ ซึ่งได้ดำเนินการอนุมัติเงินกู้ทั้งหมด 62 ราย เป็นเงิน 975,000 บาท

1.3.3 การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจพบว่า จากการที่ได้มีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านนาย และได้จัดสรรเงินให้แก่สมาชิกผู้ขอู้ เพื่อพัฒนาอาชีพสร้างรายได้ทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น

1.3.4 การมีศักยภาพและความเข้มแข็งพบว่า จากการเกิดกองทุนทำให้เกิดการบริหารกองทุน และเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง และการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ ทำให้หมู่บ้านนายมีศักยภาพและมีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้นอีกระดับหนึ่ง

อภิปรายผลควรมีการสรุปดังนี้

1. การบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านชนาย

วัตถุประสงค์ข้อ 1 การเกิดกองทุนเกิดจากความสมัครสมานสามัคคีและความร่วมมือของคนในชุมชนที่ชัดเจนมีความพร้อมใจกันและคนในชุมชนก็มีส่วนร่วมกันทุกคนด้วย

วัตถุประสงค์ข้อ 2 การมีระบบบริหารกองทุนมีประสิทธิภาพ มีการตั้งคณะกรรมการบริหารกองทุนและมีการแบ่งหน้าที่ในการทำงานอย่างถูกต้องเป็นระบบ และจัดโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน

วัตถุประสงค์ข้อ 3 การมีศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น คนในชุมชนกองทุนหมู่บ้านชนาย มีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

วัตถุประสงค์ข้อ 4 การมีการเรียนรู้เพื่อการพึ่งพาตนเอง มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างสม่ำเสมอ แต่ก็ยังไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งหมด ยังต้องได้รับความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากองค์กรอื่นอีก

ซึ่งการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านชนาย เป็นไปในลักษณะเชิงบวกดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

2. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลด้านบวกและด้านลบ

2.1 ปัจจัยด้านบวก

2.1.1 ประสิทธิภาพของคนในชุมชนกับการร่วมกลุ่มที่มีความล้มเหลวมาก่อน จึงไม่สามารถนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้

2.1.2 การมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุน มีจำนวนมากร้อยเพียงใด

2.1.3 มีจำนวนกองทุนเดิมในหมู่บ้าน

2.1.4 มีจำนวนกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน

2.2 ปัจจัยด้านลบ

2.2.1 คนในชุมชนยังมีสภาพเป็นลูกหนี้ของธนาคารและนายทุน ซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยที่ค่อนข้างสูง ทำให้ขาดเงินทุนหมุนเวียนเพราะเงินส่วนหนึ่งจะต้องนำไปชำระหนี้ทำให้ไม่สามารถดำรงทุนให้เติบโตได้ในระยะสั้น

2.2.2 จำนวนผู้ที่ไม่ชำระเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยกลับเข้ากองทุน เนื่องจากนำเงินนำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์และการลงทุนในด้านต่างๆ ไม่ประสบผลสำเร็จ ทำให้ขาดทุน

2.2.3 ขาดผู้สนับสนุนในการจัดตั้งกองทุน ทำให้กองทุนไม่มีประสิทธิภาพ

2.3. การเกิดองค์กรเครือข่ายการเรียนรู้

จากการปฏิบัติงานในพื้นที่หมู่บ้านนายผู้วิจัยได้สร้างเครือข่ายองค์กรย่อยภายในชุมชน ได้แก่ กลุ่มสมาชิกผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นองค์แห่งการเรียนรู้ เพื่อเสริมประสิทธิภาพและความเข้มแข็งในการดำเนินงาน

2.4. ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนพื้นที่เป้าหมาย

- 2.4.1 การอยู่ในชุมชนอย่างสงบสุขมีสันติ
- 2.4.2 คนในชุมชนรู้หน้าที่ของตนเอง
- 2.4.3 มีผู้นำที่เข้มแข็งมีความเป็นธรรม ยุติธรรม
- 2.4.4 คนในชุมชนมีความสมัครสมานสามัคคี
- 2.4.5 ครอบครัวมีความอบอุ่นอยู่พร้อมหน้า
- 2.4.6 มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- 2.4.7 สมาชิกในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้
- 2.4.8 สมาชิกในชุมชนมีความซื่อสัตย์สุจริต
- 2.4.9 คนในชุมชนมีการยกย่องคนทำความดี

2.5. ผลโดยตรงและผลกระทบต่าง ๆ คือ

2.5.1 ผลโดยตรง (Immediate Result) เมื่อสมาชิกกู้เงินไปแล้วและนำไปดำเนินการในด้านต่าง ๆ แล้วก่อให้เกิดรายได้และสามารถส่งเงินคืนได้ตามกำหนดระยะเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยที่ทำให้กองทุนเจริญเติบโตขึ้น

2.5.2 ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact) คือ สมาชิกผู้กู้เงินกองทุนไปดำเนินการโครงการสามารถปลดภาระหนี้สินได้และมีศักยภาพในการประกอบอาชีพและสามารถพึ่งพาตนเองได้

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้าน

- 3.1.1 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านนาย ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ควรมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการให้ชัดเจนและมีบทลงโทษสำหรับคณะกรรมการที่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบกองทุน
- 3.1.2 ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการกองทุน

- 3.1.3 ควรมีการแก้ไขในระบบการทำบัญชีของกองทุนหมู่บ้าน ควรจะหาผู้มีความรู้ในเรื่องการทำบัญชีหรือไม่ก็มีการอบรมการทำบัญชีให้เป็นแนวทางเดียวกันในระดับตำบลให้เหมือนกัน
- 3.1.4 ขาดผู้มีความรู้ความสามารถในการบริหารกองทุนหมู่บ้าน ควรเปิดโอกาสให้นักเรียน นักศึกษา ไม่มีโอกาสร่วมเป็นคณะกรรมการกองทุน เพื่อให้เอาความรู้ที่เรียนมาใช้ประโยชน์
- 3.1.5 ข้อเสนอแนะนำเงินกู้ไปพัฒนากิจกรรมอาชีพของสมาชิกกองทุน
- 3.1.6 คณะกรรมการกองทุน ควรจัดให้มีประชาคมหรือกิจกรรมของสมาชิกเพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชน ซึ่งอาจจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพ เพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคม
- 3.2. ข้อเสนอแนะสำหรับการค้นคว้าวิจัย
- 3.2.1 ประเด็นที่น่าสนใจที่ควรนำมาศึกษาค้นคว้าต่อไป คือ
- การพัฒนากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน
  - การจัดตั้งกลุ่มอาชีพกองทุนหมู่บ้าน

บรรณานุกรม

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2544. 2-9, บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบททบทวนเรียกว่า ความล้มเหลวของท้องถิ่นชนบท.

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. คู่มือการดำเนินงาน สำหรับคณะกรรมการสนับสนุนและติดตาม การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด และอำเภอ เพื่อการเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.

_____. 2544. คู่มือสำหรับประชาชนเพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง, สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.

_____. 2544. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 . สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. 2541. 2-3, ความเคียดแค้นและการเป็นหนี้สินของประชาชน, คำนิยมใน กระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

นิตา ชูโต. 2538 การประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ : พีเอ็นการพิมพ์.

บัณฑิตการจัดการและการประเมินโครงการ. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, 2544.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. 2543. การวิจัยและวัดประเมินผล. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ศรีอนันต์

แบบรายงานประจำเดือนและแบบรายงานประจำโครงการ, บร.1 – บร. 12

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, 2544

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ทบวงมหาวิทยาลัย. คู่มือนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตร ระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้าน, บ้านขยาย

ศูนย์ประสานงานคณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับ อำเภอ, 2544

สามัคคี บุญยะรัตน์, 2543 : 78 สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544

สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544

ส่วนบริการวิชาการหอสมุดรัฐสภา สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2544. 7-16

หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ, 8-10 ส.ค. 45

อ้างใน สำนักงานมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงาน
มาตรฐานอุดมศึกษาทบวงมหาวิทยาลัย, 2545

